

Dragan Novosel*

TIJEK KAZNENOG POSTUPKA – KAZNENI PROGON I ISTRAGA

U radu se na temelju iskustva tijekom izrade Nacrta Zakona o kaznenom postupku te na temelju teksta Zakona koji je prošao prvo čitanje u Hrvatskom saboru razmatra rad državnog odvjetnika i policije tijekom prethodnog postupka, i to u fazama kaznenog progona, dakle primitka prijave, provođenja izvida i tijekom istrage. Posebno se razmatraju prava i ovlasti državnog odvjetnika u tijeku istrage. U svezi sa samom istragom upozorava se na razlike i novi položaj državnog odvjetnika, ali i okrivljenika te oštećenika i žrtve. Također se upozorava na ovlasti suca istrage i njegovu veliku ulogu, ne samo kao garanta osobnih prava i sloboda nego i njegove ovlasti u odnosu prema državnom odvjetniku tijekom istrage. Državni odvjetnik istina provodi istragu, ali sudac istrage je taj koji je u svakom trenutku može obustaviti ako postoje zakonski razlozi, on ima pravo u povodu pritužba okrivljenika nalagati provođenje pojedinih dokaznih radnji ili provoditi dokazno ročište. Uloga suca istrage kao garanta neupitna je i velika. Konačno, u radu se upozorava i na obveze državnog odvjetniku u pogledu zakonitog provođenja prethodnog postupka.

1. UVODNO

Rad na projektu novog Zakona o kaznenom postupku bio je velik izazov za sve one koji su sudjelovali u bilo kojoj fazi toga velikog i teškog posla. Taj rad bio je pun pitanja i dvojbi kakav će biti konačni rezultat, koliko će novi Zakon o kaznenom postupku pridonijeti učinkovitosti postupka i, barem za mene, ta su pitanja prisutna još uvijek. Radeći najprije u Radnoj skupini koja je trebala predložiti Vladi Republike Hrvatske Načela za izradu Zakonika o kaznenom postupku Republike Hrvatske (u toj radnoj skupini zvali smo ta načela "Platforma", pa ću se i ovdje koristiti tim izrazom), sve sam više uviđao koliko je to složen i osjetljiv posao i kroz taj rad javljale su mi se sve više dvojbe jesu li predložena rješenja dobra i posebno je li državno odvjetništvo spremno za

* Dragan Novosel, zamjenik glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske

predložene izmjene. Stoga je cilj ovog rada upozoriti na nova rješenja tijekom provođenja izvida i u istrazi, ali i na teškoće u primjeni kojih će zasigurno biti dosta.

1.1. Radna skupina za izradu Platforme

Radna skupina koja je trebala predložiti Načela za izradu Zakona o kaznenom postupku (Platformu) osnovana je 2002. godine. Tijekom rada Radne skupine provedeno je istraživanje u svezi s radom državnih odvjetništava tijekom provođenja izvida i razlozima odbačaja kaznenih prijavi, a poslije i o radu policije, posebno u svezi s uhićenjem i privođenjem. Ta su istraživanja pokazala kako nije dovoljno mijenjati samo zakonske propise nego i načine rada, kako policije, tako i državnog odvjetništva.

1.2. Načela (Platforma) za izradu novog Zakona o kaznenom postupku

U Platformi koju je prihvatila Vlada Republike Hrvatske u uvodnom dijelu određuju se ciljevi reforme i način na koji je potrebno provesti reformu. U Načelima se navodi: "Reformu kaznenog postupka valja provesti prema koncepciji koja je izložena u Načelima. Načela smjeraju donošenju novog sustava pravila kaznenog postupka koji mora jamčiti zaštitu ljudskih prava, pouzdano utvrđivanje istine, u brzom, što jednostavnijem i ekonomičnom postupanju koje će voditi računa o prirodi i težini kaznenog djela, osobi okrivljenika i žrtve te potrebama zaštite društva od kaznenih djela. Provedba koncepcije na kojoj se temelje Načela jamči Republici Hrvatskoj donošenje novog sustava zakonskih pravila kaznenog postupka koji bi trebao bitno promijeniti postojeće stanje i u budućnosti jamčiti pouzdaniji, jednostavniji, brži i ekonomičniji kazneni postupak, primjeren društvu razvijenih demokratskih odnosa i vladavine prava."

Jedno od najvažnijih načela dosljedno je razdvajanje funkcije prikupljanja podataka za optužbu - koju provodi državni odvjetnik, od odlučivanja u postupku - što je pravo i dužnost suca. Prema Načelima ukida se sudska, a uvodi tužiteljska istraga, samim time trebalo je na potpuno nov način urediti provođenje istrage, posebno kroz uvođenje kriminalističkog istražitelja kao tijela koje djeluje na zahtjev državnog odvjetnika, a također je trebalo odrediti položaj i ulogu suca istrage kao novog tijela odlučivanja u prethodnom postupku umjesto sadašnje kumulacije funkcije istraživanja (prikupljanja podataka i dokaza) i odlučivanja u osobi istražnog suca (Platforma).

To temeljno načelo dosljednog razdvajanja funkcije istraživanja od suđenja prihvaćeno je na sjednici Vlade Republike Hrvatske, ali poslije, tijekom izrade dijela Zakona koji se odnosi na istragu to ipak nije dosljedno provedeno i uloga suca istrage u prethodnom postupku, a posebno u istrazi, ostala je značajna.

Nakon usvajanja Platforme Ministarstvo pravosuđa odredilo je članove Radne skupine za izradu prijedloga Nacrta Zakona o kaznenom postupku te su članovi te radne skupine, radeći u podskupinama, izradili pojedine dijelove Nacrta. Redakcijska radna skupina izradila je cjelovit Nacrt Zakona o kaznenom postupku nastojeći napraviti što manje izmjena u dijelovima koje su izradile podskupine.

1.3. Prijedlog Nacrta Zakona o kaznenom postupku i razlike u odnosu prema Platformi

U prijedlogu Zakona o kaznenom postupku (u daljnjem tekstu: Nacrt Zakona) koji je i poslan u saborsku proceduru navodi se: "Svaki suvremeni sustav pravila kaznenog postupka mora nastojati osigurati (1) djelotvorno sudjelovanje okrivljenika, (2) kontradiktornu strukturu postupka i (3) jednakost oružja. To su tri osnovna sastojka koji bi morali biti inherentni svakom sustavu kaznenog postupka, bez obzira na njegovu ideologiju i tehničko uređenje."

U Nacrtu Zakona u dijelu koji se odnosi na prethodni postupak postoje razlike u odnosu prema Platformi. Izmjenama je položaj državnog odvjetnika tijekom istrage smanjen, dok je uloga suca istrage proširena ne samo na odlučivanje u svezi sa zadiranjem u temeljna prava i slobode okrivljenika i sa dokaznim radnjama koje zadiru u temeljna prava i slobode nego i na stvarnu i neprekidnu kontrolu rada državnog odvjetnika tijekom istrage, jer sudac istrage može u svakom momentu, bilo kad odlučuje u povodu pojedinih prijedloga, bilo u povodu pritužbi okrivljenika, obustaviti istragu. To pravo suca istrage nije bilo izrijekom predviđeno u Platformi i njime se uz neke druge odredbe samostalnost državnog odvjetnika tijekom istrage znatno ograničava.

2. POLOŽAJ I ULOGA DRŽAVNOG ODVJETNIKA U PRETHODNOM POSTUPKU

Kako je već naznačeno, Platformom koju je prihvatila Vlada Republike Hrvatske traži se dosljedno razdvajanje funkcije prikupljanja podataka za optužbu - koju provodi državni odvjetnik, od odlučivanja u postupku - što je pravo i dužnost suca. Prihvaćanjem tog načela mijenja se položaj i uloga državnog odvjetnika u prethodnom postupku.

Članak 38. Nacrta Zakona razlikuje se od članka 42. sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku. Naime, odredbom članka 42. stavka 2. točaka 1. i 2. sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku određeno je da u djelokrug državnog odvjetnika kod kaznenih djela za koja se progoni po službenoj dužnosti spada: 1. poduzimanje potrebnih mjera radi otkrivanja kaznenih djela i pronalaženja počinitelja; 2. poduzimanje izvida kaznenih djela te zahtijevanje i povjeravanje provedbe pojedinih izvidnih radnji i mjera radi prikupljanja podataka važnih za pokretanje kaznenog postupka.

Te odredbe u praksi nisu nikada u cijelosti zaživjele jer državni odvjetnik nema potrebna znanja ni mogućnosti te svoje ovlasti izvršavati.

Prema članku 38. stavku 2. točki 1. Nacrta Zakona, državni odvjetnik ima pravo i dužnost poduzimanja potrebnih radnji radi otkrivanja kaznenih djela i pronalaženja počinitelja, dakle slično kao i u članku 42. sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku, dok je točkom 2. određeno da državni odvjetnik ima pravo i dužnost poduzimanja izvida kaznenih djela te nalaganja i nadzora provođenja pojedinih izvida radi prikupljanja podataka važnih za pokretanje istrage.

Upravo odredba točke 2., kojom je propisano da državni odvjetnik ima pravo nalaganja i nadzora nad provođenjem izvida, u bitnoj mjeri mijenja njegov položaj u kaznenom progonu tijekom provođenja izvida, sve to naravno pod uvjetom da se u posebnom Zakonu o policijskim ovlastima i precizira kako i na koji način državni odvjetnik u odnosu na policiju može nadzirati provođenje pojedinih izvida.

Prema Nacrtu Zakona državni odvjetnik i dalje može sam poduzimati izvide kaznenih djela, ali daleko je važnije već navedeno pravo državnog odvjetnika nalaganja i nadzora nad provođenjem izvida koji se poduzimaju radi prikupljanja podataka važnih za pokretanje istrage. Na taj način precizirane su njegove ovlasti, jer on više ne zahtijeva, nego nalaže i nadzire provođenje pojedinih izvida.

Nadalje, državni odvjetnik donosi nalog i provodi istragu, što je sasvim sigurno važna novina u odnosu prema dosadašnjim ovlastima državnog odvjetnika. Također državni odvjetnik ili sam provodi ili nadzire provođenje dokaznih radnji ako ih provodi istražitelj.

S obzirom na posebnu važnost oduzimanja imovinske koristi stečene kaznenim djelima, u novom članku 38. stavku 2. točki 5. posebno se navodi da državni odvjetnik ima pravo i dužnost predlaganja privremenih mjera osiguranja oduzimanja imovinske koristi. Iako je državni odvjetnik i do sada bio dužan predlagati privremene mjere osiguranja radi oduzimanja imovinske koristi stečene kaznenim djelom, ovo je nova odredba, koja u kontekstu s drugim odredbama koje se odnose na oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom stavlja pred državne odvjetnike nove zadaće koje je sve samo ne lako izvršiti.

Također je u znatnoj mjeri naglašena njegova uloga u primjeni oportuniteta i općenito u sporazumijevanju s okrivljenikom. U članku 38. stavku 2. točki 6. Nacrta Zakona navodi se da državni odvjetnik ima pravo i dužnost odlučivati o odgodi kaznenog progona, ali i pregovarati i sporazumijevati se s okrivljenikom o priznanju krivnje na način i pod uvjetima propisanim zakonom.

Državni odvjetnik poduzima sve radnje u postupku na koje je po zakonu ovlašten sam ili preko osoba koje su na temelju posebnog zakona ovlaštene da ga zastupaju u kaznenom postupku. Dakle stavak 1. novog članka 41. isti je kao i članak 45. sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku. Međutim, u skladu s novim položajem državnog odvjetnika, koji na određeni način postaje gospodar prethodnog postupka, u stavku 2. ovog članka određuje se da je pri poduzimanju izvida kaznenog djela policija dužna postupati po nalogu državnog odvjetnika koji je izdan u skladu sa Zakonom o kaznenom postupku. To je za državnog odvjetnika važna odredba koja mu omogućuje da u praksi i rukovodi provođenjem izvida. U stavku 3. ovog članka određuje se da i druga država tijela po nalogu državnog odvjetnika poduzimaju radnje sukladno Zakonu.

Zabunu može izazvati odredba stavka 4. ovog članka kojom se određuje da dokazne radnje prije početka postupka i radnje u istrazi po nalogu državnog odvjetnika poduzimaju istražitelj ili policija. Iz te zadnje odredbe moglo bi proizlaziti da državni odvjetnik ne može sam poduzimati dokazne radnje, ali iz kasnijih odredbi Zakona sasvim izvjesno proizlazi da je državni odvjetnik prvenstveno taj koji poduzima dokazne radnje u istrazi, a jedino ako on to odluči, poduzima ih istražitelji ili policija.

3. PRETHODNI POSTUPAK

Prethodni postupak ima sljedeće cjeline: kazneni progon, istraga, dokazne radnje i optuživanje. U obrazloženju Nacrta Zakona navodi se: "Kazneni progon, istraga i optuživanje uređuju nove cjeline prethodnog postupka. Dokazne radnje uređuju strukturu i postupanje u okviru pojedine radnje. To je jezgra novog uređenja cjelokupnog kaznenog postupka. Konceptijski i sadržajno nove su odredbe o istrazi i o optuživanju (članci 216. do 239., 341. do 367.)."¹

U ovom radu komentiraju se odredbe koje se odnose na kazneni progon i istragu.

¹ Uvodni dio i Obrazloženje uz Prijedlog Zakona o kaznenom postupku je izradio profesor Berislav Pavišić.

4. KAZNENI PROGON (GLAVA XVI. NACRTA ZAKONA)

Glava XVI.: Kazneni progon, podijeljena je u četiri odjeljka: 1. Kaznena prijava, 2. Izvidi kaznenih djela, 3. Odbacivanje kaznene prijave i odustajanje od kaznenog progona prema posebnom zakonu te 4. Dokazne radnje prije početka postupka. Iako u ovom dijelu ima dosta novina, posebno u pogledu razloga za odbačaj kaznene prijave, ipak ovaj dio Nacrta Zakona sadržava dosta odredbi koje su iste kao i u sadašnjem Zakonu o kaznenom postupku. Kako je za državnog odvjetnika u slučajevima odbačaja kaznene prijave svejedno je li riječ o redovitom ili skraćenom postupku, komentiraju se i odredbe koje se odnose na primjenu oportuniteta koje su u Nacrtu Zakona smještene u treći dio kojim se uređuje skraćeni postupak.

Naime, redoviti kazneni postupak voditi će se prema Nacrtu Zakona za još manji broj kaznenih djela nego danas i prilikom razmatranja položaja, uloge i ovlasti državnog odvjetnika u prethodnom postupku za općinske državne odvjetnike najveću važnost imaju odredbe o kaznenoj prijavi, računajući i odredbe o odbačaju kaznene prijave, te odredbe o provođenju izvida i dokaznim radnjama prije početka kaznenog postupka.

4.1. Kaznena prijava

Kao što je to naznačeno, odredbe o kaznenom progonu uređuju prava i dužnosti državnog odvjetnika u fazi koja prethodi bilo redovitom ili skraćenom kaznenom postupku za kaznena djela za koja se progoni po službenoj dužnosti. Posebna cjelina u tom su dijelu odredbe koje se odnose na postupanje državnog odvjetnika s kaznenom prijavom.

Odredbe o kaznenoj prijavi u biti su slične dosadašnjim odredbama. Odredba članka 204. Nacrta Zakona odnosi se na samu kaznenu prijavu. U ovom članku jedina je novina odredba stavka 2. kojom je propisano da se podnošenje kaznene prijave od strane policije uređuje posebnim zakonom. Naime, i do sada je policija podnosila kaznenu prijavu u slučajevima kad je, postupajući po članku 177. stavku 1. sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku, otkrila kazneno djelo ili počinitelja, dok je u drugim slučajevima, kad je postupajući po prijavi koju je podnio oštećenik, podnosila posebno izvješće, ali to ipak nije bilo jasno u Zakonu odvojeno.

Prema Nacrtu Zakona, u svim slučajevima kad je državni odvjetnik naložio policiji da provede pojedine izvide odnosno dokazne radnje prije početka postupka, policija podnosi državnom odvjetniku izvješće (članak 207. stavak 4. Nacrta Zakona). Nacrt Zakona, za razliku od sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku, ne uređuje postupanje policije prilikom provođenja izvida, a također ne uređuje postupanje policije u onim slučajevima kad policija otkrije

počinitelja kaznenog djela i podnosi kaznenu prijavu državnom odvjetniku. Kada je policija dužna podnijeti kaznenu prijavu i sadržaj te kaznene prijave, uredit će se Zakonom o policijskim ovlastima.

4.1.1. Podnošenje kaznene prijave

Članak 205. Nacrta Zakona određuje da se kaznena prijava podnosi državnom odvjetniku. Ovim člankom uređeno je i postupanje državnog odvjetnika prilikom zaprimanja kaznene prijave. Prijava se podnosi nadležnom državnom odvjetniku bilo u pisanom obliku, usmeno ili drugim telekomunikacijskim sredstvom. Prema članku 205. stavku 2. Nacrta Zakona, ako je prijava priopćena telefonom ili drugim telekomunikacijskim uređajem, osigurava se, kad god je to moguće, njezin elektronički zapis i o tome se sastavlja službena bilješka. Službena bilješka trebala bi sadržavati kako podatke o podnositelju i vremenu podnošenja, načinu primanja prijave, tako i podatke o svim drugim okolnostima važnim za provjeru vjerodostojnosti kaznene prijave.

Novi Zakon o kaznenom postupku uvodi korištenje novih tehnologija i u policiji, i na sudu, i u državnom odvjetništvu. U slučaju podnošenja kaznene prijave glasom, Zakon ne određuje je li državni odvjetnik dužan tu osobu upozoriti da se razgovor snima. Iako takve odredbe nema, smatram da je državni odvjetnik dužan na odgovarajući način (automatska glasovna upozoravajuća poruka), upozoriti podnositelja da se razgovor snima. Nakon upozorenja državni je odvjetnik ovlašten snimiti izjavu koja sadržava kaznenu prijavu. Kako je u članku 205. stavku 2. Nacrta Zakona izrijekom određeno da je državni odvjetnik dužan, kad je to moguće, osigurati elektronički zapis kaznene prijave, može se prihvatiti i stajalište da državni odvjetnik nije dužan davati takvo upozorenje. U svakom slučaju, u Pravilniku o unutarnjem poslovanju trebat će propisati je li državni odvjetnik dužan davati unaprijed upozorenje da se razgovor snima ili ne.

Državni odvjetnici trebati će adekvatne uređaje kojima će moći snimati razgovor u onim slučajevima kad građani podnose kaznenu prijavu telefonom odnosno drugim telekomunikacijskim uređajem kojim se prenosi audiosadržaj. U slučaju kad je to digitalni zapis (e-mail, ili faks, ili slično), državni odvjetnik samo osigurava da se sadržaj tog digitalnog zapisa sačuva u samom predmetu, pri čemu će o tome morati sastaviti službenu bilješku.

Sadržaj kaznene prijave nije određen u Nacrtu Zakona, on i do sada nije bio određen. Državni su odvjetnici na osnovi sadržaja i forme odlučivali je li riječ o kaznenoj prijavi ili drugom podnesku upućenom državnom odvjetništvu. Ipak, može se smatrati da će državni odvjetnik neki podnesak bez obzira na njegov naziv tretirati kao kaznenu prijavu protiv poznate osobe ako u bilo kojem obliku sadržava opis djela iz kojeg proistječu zakonska obilježja kazne-

nog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti, vrijeme i mjesto počinjenja kaznenog djela te osnovne podatke o toj osobi. Ako prijava sadržava i podatke o predmetu na kojemu je i sredstvo kojim je počinjeno kazneno djelo, podatke o osobama koje imaju korisna saznanja, kao i druge podatke na temelju kojih se može ocijeniti postojanje osnovane sumnje, tada se može reći da se radi o zaista kvalitetnoj kaznenoj prijavi. Prijava protiv nepoznate osobe treba sadržavati opis samog djela iz kojeg proizlaze zakonska obilježja kaznenog djela, vrijeme i mjesto počinjenja te podatke koji su bitni za kasnije vođenje postupka odnosno otkrivanje počinitelja.

Kao što je već navedeno, članak 204. stavak 2. Nacrta Zakona uređuje podnošenje kaznene prijave od strane policije.

4.1.2. Upisnik kaznenih prijava

Državni odvjetnik upisuje kaznenu prijavu u upisnik kaznenih prijava odmah čim je podnesena, osim u slučaju iz članka **206. stavaka 7. i 8.** Nacrta Zakona. Da bi se ta odredba mogla primijeniti, nužno je u Zakonu o državnom odvjetništvu i Pravilniku o unutarnjem poslovanju na nov način urediti i sadržaj i oblik upisnika kaznenih prijava, i način upisa prijava i drugih podataka u taj upisnik.

Prema Nacrtu Zakona, upisnik kaznenih prijava uređuje posebnim pravilnikom ministar nadležan za pravosuđe. Kako se pojedine odredbe Nacrta Zakona pozivaju na taj upisnik, to će zahtijevati značajne izmjene sadašnjeg Pravilnika o unutarnjem poslovanju kojim je određen sadržaj upisnika počinitelja kaznenih djela. Tako se, na primjer, sada kaznene prijave protiv poznatih počinitelja unose u posebne upisnike, u koje se ne unose kaznene prijave protiv nepoznatih počinitelja. Cijeneći odredbe Nacrta Zakona, posebno odredbu po kojoj se istraga može voditi i ako je počinitelj nepoznat, trebat će u Pravilniku o unutarnjem poslovanju točno propisati kako sadržaj upisnika kaznenih prijava, tako i način unošenja prijava u upisnik.

U uskoj je vezi s upisnikom kaznenih prijava i uspostavljanje informacijskog sustava državnog odvjetništva. Taj sustav morat će sadržavati podatke o pojedinim kaznenim postupcima, ali i podatke o sudionicima u tim postupcima. Zakonom nije pobliže određena arhitektura tog informacijskog sustava i što on mora sadržavati. Prema odredbi članka 202. stavka 28. Nacrta Zakona, informacijski sustav državnog odvjetništva sustav je propisan posebnim zakonom. Kako se informacijskim sustavom mogu uređivati i druga pitanja, a ne samo ona koja su bitna za kazneni postupak, odredbe o informacijskom sustavu trebat unijeti u Zakon o državnom odvjetništvu.

Kao što je već navedeno, u članku 205. stavku 4. Nacrta Zakona određeno je da državni odvjetnik upisuje kaznenu prijavu u upisnik kaznenih prijava

čim je ona podnesena, osim u slučaju iz članka 206. stavaka 7. i 8. Zakona. U stavku 7. članka 206. određeno je da državni odvjetnik može radi prikupljanja potrebnih obavijesti pozvati podnositelja kaznene prijave i druge osobe za koje smatra da njihove izjave mogu pridonijeti ocjeni o vjerodostojnosti navoda u prijavi. U pozivu se mora naznačiti razlog pozivanja. Ako se pozvana osoba ne odazove pozivu, postupa se prema članku 208. stavku 3. Zakona, tj. ta osoba može biti od policije prisilno dovedena, ali ako odbije dati pojašnjenja, ne može se više posebno pozivati.

Dakle, kada državni odvjetnik odluči prije donošenja odluke uzeti izjavu od podnositelja ili druge osobe koje bi saznanja mogla pridonijeti ocjeni o vjerodostojnosti navoda u prijavi, ne mora odmah tu prijavu unijeti u upisnik kaznenih prijava, može je unijeti u poseban upisnik raznih kaznenih predmeta,² ali nakon provođenja radnji zbog kojih je odgodio unošenje prijave u upisnik kaznenih prijava državni odvjetnik će postupiti prema odredbi stavka 8. ovog članka, a ako ne, dužan je prijavu unijeti u upisnik kaznenih prijava.

Odredba članka 206. stavka 8. Nacrta Zakona od posebne je važnosti za državne odvjetnike. Često se kaznene prijave podnose protiv određenih osoba s tvrdnjom da su počinile kaznena djela, a da se iz same prijave ne vidi zapravo koja bi to kaznena djela bila počinjena odnosno na osnovi kojih okolnosti proizlazi da je počinjeno kazneno djelo. Često se iz samog podneska može odmah zaključiti da su njegovi navodi nevjerodostojni. Također nije rijetko da se iz takvog podneska ne može zaključiti na osnovi čega podnositelj uopće smatra da je kazneno djelo počinjeno.

Stoga će stavak 8. članka 206. Nacrta Zakona cijeniti svi oni državni odvjetnici koji su dobivali podneske na kojima je, istina, pisalo da je to kaznena prijava, ali se iz samog podneska nije moglo zaključiti o njegovoj vjerodostojnosti, odnosno može li uopće taj podnesak biti osnova za provođenje izvida i daljnje postupanje. Nakon stupanja na snagu novog Zakona o kaznom postupku državni će odvjetnik pod uvjetima određenim u Zakonu moći odlučiti da takav podnesak neće unijeti u upisnik kaznenih prijava.

Kada državni odvjetnik ne može iz sadržaja same kaznene prijave zaključiti za koje se kazneno djelo neka osoba prijavljuje, bez obzira na to što je u takvoj prijavi naznačeno kazneno djelo za koje se prijava podnosi, pozvat će podnositelja da u roku od 15 dana ispravi i dopuni kaznenu prijavu. Ako ta osoba u tom roku to ne učini, državni odvjetnik o tome sastavlja bilješku kojoj prilaže kaznenu prijavu i poziv za ispravak ili dopunu. Takva se kaznena prijava ne upisuje u upisnik kaznenih prijava, nego u upisnik raznih kaznenih predmeta. Kaznena se prijava i poziv pohranjuju i o tome se u roku sedam dana od protoka roka za ispravak ili dopunu kaznene prijave obavještava viši državni

² Način vođenja upisnika iz članka 206. stavka 8. uređuje posebnim pravilnikom ministar nadležan za pravosuđe.

odvjetnik koji može naložiti upisivanje kaznene prijave u upisnik kaznenih prijava.

Ova odredba omogućit će državnom odvjetniku da u takvom slučaju bez provođenja izvida, ako ta osoba kaznenu prijavu ne ispravi i dopuni, riješi prijavu bez daljnjih radnji, osim ako viši državni odvjetnik ne odluči drukčije.

4.2. Odbačaj kaznene prijave

U članku 206. stavku 1. Nacrta Zakona propisani su razlozi za odbačaj kaznene prijave. Prema toj odredbi, državni odvjetnik odbacit će prijavu obrazloženim rješenjem nakon ispitivanja prijave i provjere u informacijskom sustavu Državnog odvjetništva kad postoje zakonski razlozi za odbačaj. Provjere u informacijskom sustavu nužne su radi utvrđivanja je li, na primjer zbog izvršenja nekog drugog kaznenog djela, prekinuta zastara kaznenog progona te postoje li na temelju podataka koji su pohranjeni u informacijskom sustavu ipak osnove sumnje da je osumnjičenik počinio prijavljeno kazneno djelo i slično.

Razlozi za odbačaj kaznene prijave navedeni u prve četiri točke isti su oni razlozi koji su navedeni u članku 174. stavku 1. sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku. Nova je odredba točke 5. po kojoj državni odvjetnik može odbaciti kaznenu prijavu i ako podaci u prijavi upućuju na zaključak da prijava nije vjerodostojna (članak 206. stavak 1. točka 5.).

I odredba članka 174. sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku važna je za rad državnog odvjetnika, jer se u tom članku u stavku 1. određuje u kojim slučajevima državni odvjetnik može odbaciti kaznenu prijavu. Odredba stavka 1. članka 206. ide korak dalje. Prema toj odredbi, državno odvjetništvo mora imati svoj informacijski sustav, koji je jedinstven za državno odvjetništvo kao cjelinu i u koji su upisani svi kazneni predmeti državnog odvjetnika, ali i drugi podaci o predmetima koje državni odvjetnik ima u radu. Kako je u tijeku izrada elektroničkih upisnika (*Chase tracking systems - CTS*), trebat će taj sustav dograditi da bi sadržavao podatke koje bi prema Zakonu trebao imati informacijski sustav državnog odvjetništva. Državno odvjetništvo treba do dana stupanja na snagu novog Zakona o kaznenom postupku imati kvalitetan informacijski sustav, dakle nešto slično poput sustava ICMS koji se sada izrađuje za sudove.

Državni odvjetnik dakle prema stavku 1. članka 206. po primitku ispituje kaznenu prijavu, obavlja provjere u informacijskom sustavu državnog odvjetništva ima li već nekih podataka ili predmet u svezi s tom kaznenom prijavom ili počiniteljem, odnosno je li osumnjičenik već prije prijavljivan ili je u tijeku kakav postupak te nakon toga odlučuje o pokretanju kaznenog postupka ili o odbačaju kaznene prijave.

U stavku 2. članka 206. određeno je da protiv rješenja državnog odvjetnika o odbacivanju kaznene prijave žalba nije dopuštena. Tu je odredbu trebalo unijeti jer je člankom 491. stavkom 1. Nacrta Zakona određeno da protiv rješenja državnog odvjetnika, suca istrage i drugih rješenja prvostupanjskog suda, stranke i osobe kojih su prava povrijeđena mogu podnijeti žalbu uvijek kad u Zakonu nije propisano da žalba nije dopuštena.

4.2.1. Razlozi

Na temelju članka 206. stavka 1. Nacrta Zakona, državni odvjetnik odbacit će prijavu obrazloženim rješenjem:

1. ako iz same prijave proistječe da prijavljeno djelo nije kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti;
2. ako je nastupila zastara ili je djelo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem;
3. ako postoje druge okolnosti koje isključuju krivnju ili kazneni progon;
4. ako ne postoje osnove sumnje da je osumnjičenik počinio prijavljeno kazneno djelo, te
5. ako podaci u prijavi upućuju na zaključak da prijava nije vjerodostojna.

Prva četiri razloga za odbačaj kaznene prijave ista su kao i u sadašnjem članku 174. stavku 1. Zakona o kaznenom postupku. U točki 5. dodan je novi razlog, koji je za državne odvjetnike važan jer će omogućiti u znatnom broju predmeta donošenje odluke bez provođenja dodatnih izvida. Osim klasičnih razloga za odbačaj kaznene prijave, državni odvjetnik moći će odbaciti kaznenu prijavu ako podaci iz prijave upućuju na zaključak da prijava nije vjerodostojna.

Valja istaknuti da u slučajevima kaznenih prijava koje imaju ne samo formu nego i sadržaj iz kojeg se može zaključiti za koje se djelo određena osoba prijavljuje državni odvjetnik u pravilu provodi izvide. Ako državni odvjetnik ne provede izvide, podnositelji često protiv njega podnose kaznenu prijavu za nesavjestan rad u službi ili za zlouporabu položaja. Točka 5. omogućit će odbacivanje kaznene prijave u ovakvom slučaju bez provođenja daljnjih izvoda. Držim da se time u znatnoj mjeri skraćuje postupak u državnom odvjetništvu.

Kada će se raditi o nevjerodostojnoj prijavi koju će državni odvjetnik odbaciti na temelju članka 206. stavka 1. točke 5. Nacrta Zakona, a kad o podnesku – prijavi iz stavka 8. ovog članka, smatram da nije sporno. Nevjerodostojna kaznena prijava sadržava sve podatke o kaznenom djelu za koje se osumnjičenik prijavljuje i u slučaju kad bi zaista ti navodi bili i potvrđeni, bilo bi osnova za pokretanje kaznenog postupka, ali se već iz nje same može zaključiti kako jednostavno iznesene tvrdnje da su osumnjičenici počinili kaz-

na djela za koja se prijavljuju nemaju uporište, odnosno nije uopće vjerojatno da bi kazneno djelo na način kako se u prijavi navodi bilo počinjeno. Suprotno tome, državni odvjetnik će postupiti po stavku 8. u slučaju kad kaznena prijava ne sadržava podatke o kaznenom djelu, odnosno ako državni odvjetnik iz same kaznene prijave ne može zaključiti za koje se kazneno djelo prijava podnosi. To su dakle oni slučajevi kada državni odvjetnik jednostavno na temelju same kaznene prijave ne može zaključiti ima li uopće osnova za daljnje postupanje.

4.3. Odbacivanje kaznene prijave i odustajanje od kaznenog progona prema posebnom zakonu (članak 212. Nacrta Zakona)

Člankom 212. Nacrta Zakona određeno je da glavni državni odvjetnik može pod uvjetima i na način propisan posebnim zakonom rješenjem odbaciti kaznenu prijavu ili odustati od kaznenog progona tijekom kaznenog postupka, ako je to razmjerno težini počinjenih kaznenih djela i značenju iskaza te osobe, važno za otkrivanje i dokazivanje kaznenih djela i članova zločinačke organizacije.

Ovim člankom uređeno je postupanje glavnog državnog odvjetnika prema oportunitetu za teška kaznena djela organiziranog kriminaliteta. Primjena oportuniteta za ta teška kaznena djela uvjetovana je odredbama posebnog zakona (Zakon o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminaliteta te Zakon o primjeni Statuta Međunarodnoga kaznenog suda i progona za kaznena djela protiv međunarodnoga ratnog i humanitarnog prava).

Odredba je ista kao i odredba sadašnjeg članka 176. Zakona o kaznenom postupku, samo što je iz već navedenih razloga dodan stavak 2. kojim je propisano da protiv rješenja glavnog državnog odvjetnika iz stavka 1. ovog članka žalba nije dopuštena.

Osim ovlasti glavnog državnog odvjetnika da ne pokreće kazneni postupak protiv osobe koja ima korisna saznanja i voljna je svjedočiti, sada je slična ovlast dana i drugim državnim odvjetnicima. Prema odredbi članka 38. stavka 2. točke 8. Nacrta Zakona, državni odvjetnik može dati izjavu da neće poduzeti progon u slučaju članka 286. stavka 2. Nacrta Zakona. Prema članku 286. stavku 2. Nacrta Zakona, ako je svjedok uskratio odgovor na pitanja iz stavka 1. tog članka,³ državni odvjetnik može izjaviti da neće poduzeti kazneni progon i predložiti prekid radnje radi davanja izjave. Dakle, državni odvjetnik može, ocjenjujući važnost iskaza svjedoka, dati izjavu da neće poduzeti kazneni

³ Članak 286. stavak 1. glasi: "Svjedok nije obavezan odgovarati na pojedina pitanja ako je vjerojatno da bi time izložio sebe ili bliskog rođaka kaznenom progona, teškoj sramoti ili znatnoj materijalnoj šteti. O tome će tijelo koje vodi postupak poučiti svjedoka."

progon tog svjedoka, ali i njemu bliskog rođaka, na osnovi njegova iskaza. Ova odredba nije sasvim jasna, naime izjavu daje državni odvjetnik koji je nadležan u tom postupku, međutim iz stavka 4. ovog članka proizlazi da za to on mora imati suglasnost višeg državnog odvjetnika ili bolje rečeno odobrenje višeg državnog odvjetnika jer izjava državnog odvjetnika mora biti pisana i ovjerena pečatom i potpisom višeg državnog odvjetnika. Državni odvjetnik predaje izjavu svjedoku. Protiv svjedoka i njemu bliskih rođaka ne može se poduzeti kazneni progon za kazneno djelo na koje se odnosi izjava, ali se može progoniti za kazneno djelo davanja lažnog iskaza.

Ova odredba otvara jedno zanimljivo pitanje. Što u slučaju ako državni odvjetnik na temelju drugih podataka i činjenica dođe do saznanja da je ta osoba počinila kazneno djelo (na primjer oštećenik podnese kaznenu prijavu i navede osobe koje to mogu potvrditi)? Smatram da se svejedno progon ne bi mogao poduzeti, jer iz odredbe stavka 4. proizlazi da državni odvjetnik nakon davanja izjave više ne može poduzeti kazneni progon, ali pitanje je što s prijavom ako je državni odvjetnik odbaci i oštećenik preuzme progon, jer nedostaje odredba kojom mu to ne bi bilo dopušteno. U ovom članku trebalo bi riješiti pitanje odbačaja takve kaznene prijave, a u članku 55. stavku 1. Nacrta Zakona trebao bi biti naveden i ovaj članak ako u ovom slučaju državni odvjetnik odbacuje prijavu.

Razmatrajući ovu odredbu, proizlazi da je u ovom slučaju ovlast državnog odvjetnika veća nego u slučaju iz članka 212. Nacrta Zakona, po kojem može odustati od kaznenog progona ili odbaciti kaznenu prijavu, ali pod uvjetima iz posebnog zakona. Poseban zakon je Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta u kojem su navedena ograničenja u primjeni odredbi o krunskom svjedoku. Među ostalim, prema članku 31. toga zakona, glavni državni odvjetnik ne može odbaciti prijavu ili odustati od kaznenog progona ako je svjedok počinio bilo koje kazneno djelo navedeno u tom članku (ubojstvo itd.). U slučaju primjene članka 286. stavka 2. Nacrta Zakona, takvih posebnih ograničenja nema, ali je on ograničen samo na slučaj da državni odvjetnik nema saznanja o tom kaznenom djelu i nije pokrenuo kazneni postupak.

4.4. Primjena oportuniteta za lakša kaznena djela

U skladu s novim uređenjem Zakona o kaznenom postupku, u kojem se jače naglašava razlika između redovitog i skraćenog postupka, postupanje prema oportunitetu za lakša kaznena djela uređeno je u dijelu koji se odnosi na skraćeni postupak (članci 521. i 522. Nacrta Zakona).

Članak 522. uređuje odgodu kaznenog progona na sličan način kako je to sada uređeno člankom 175. sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku. Odgodu

kaznenog progona državni odvjetnik može nakon prethodno pribavljene suglasnosti žrtve ili oštećenika primijeniti za kaznena djela za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina ako osumnjičenik ispuni preuzetu obvezu, pri čemu odgoda ne može trajati duže od godine dana. U samom članku navedene su obveze koje osumnjičenik mora ispuniti da bi prijava i bila odbačena.

U članku 521. dana je nova mogućnost primjene oportuniteta od strane državnog odvjetnika. Državni odvjetnik može rješenjem odbaciti kaznenu prijavu ili odustati od kaznenog progona iako postoji osnovana sumnja da je počinjeno kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti i za koje je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina bez suglasnosti žrtve ili oštećenika u slučajevima navedenim u tom članku.

Državni odvjetnik može rješenjem odbaciti kaznenu prijavu ili odustati od kaznenog progona ako je:

1. s obzirom na okolnosti vjerojatno da će se u kaznenom postupku protiv okrivljenika primijeniti članak 58. Kaznenog zakona;
2. protiv okrivljenika u tijeku izvršenje kazne ili sigurnosne mjere, a pokretanje kaznenog postupka za drugo kazneno djelo nema svrhe s obzirom na težinu, narav djela i pobude iz kojih je ono počinjeno te na rezultate koje je kaznenopravna sankcija ostvarila na počinitelja da ubuduće ne čini kaznena djela;
3. okrivljenik izručen ili predan stranoj državi ili međunarodnom kaznenom sudu radi provođenja postupka za drugo kazneno djelo;
4. okrivljenik prijavljen za više kaznenih djela kojima je ostvario bića dvaju ili više kaznenih djela, ali je svrhovito da se počinitelj osudi samo za jedno, jer pokretanje kaznenog postupka za drugo kazneno djelo ne bi imalo bitnog utjecaja na izricanje kazne ili drugih sankcija počinitelju.

Oštećenik se obavještava o odbačaju kaznene prijave uz pouku da svoj imovinskopravni zahtjev može ostvarivati u parnici. Protiv rješenja državnog odvjetnika žalba nije dopuštena. Međutim, zabunu može izazvati odredba članka 55. stavka 1. Nacrta Zakona i na određeni način onemogućiti primjenu kako članka 212., tako i članka 522. Nacrta Zakona, ali i članka 286. stavka 2. Nacrta Zakona. U članku 55. stavku 1. Nacrta Zakona određeno je da oštećenik može, osim u slučajevima iz članka 521. tog zakona, kad državni odvjetnik utvrdi da nema osnova za progon za kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti ili kad utvrdi da nema osnova za progon protiv neke od prijavljenih osoba, sam poduzeti progon.

Za razliku od sadašnjeg članka 55., stavak u kojem je izriječno navedeno kako oštećenik nema pravo preuzimanja progona u slučaju primjene oportuniteta za lakša kaznena djela (članak 175. ZKP) i u slučaju primjene oportuniteta za teška kaznena djela u odnosu na osobu koja surađuje (članak 176. ZKP), u novom članku 55. Nacrta Zakona navodi se da oštećenik nema pravo preu-

zimanja progona samo u slučaju primjene članka 521. Nacrta Zakona, dok su odredbe članka 212. i članka 522. očito omaškom izostavljene, a za članak 286. stavak 2. Nacrta Zakona nije u samom Zakonu riješeno što će državni odvjetnik u slučaju primanja prijave nakon dane izjave s njom učiniti. Kao što je navedeno, on je treba odbaciti i oštećenik bi u takvom slučaju trebao dobiti pouku da svoj imovinskopravni zahtjev može ostvarivati u parnici.

Istina, i iz odredbe članka 522. stavka 2. proizlazi da oštećenik samo može svoj imovinskopravni zahtjev ostvarivati u parnici, ali kao što je rečeno u članku 55. stavku 1. Nacrta Zakona, navodi se kao iznimka od prava na preuzimanje progona samo članak 521. Nacrta Zakona.

4.5. Izvidi kaznenih djela

Osnovne ovlasti državnog odvjetnika u svezi s provođenjem izvida određene su u članku 38. stavku 2. točki 2. Nacrta Zakona. Prema toj odredbi, u predmetima kaznenih djela za koja se progoni po službenoj dužnosti državni odvjetnik ima pravo i dužnost poduzimanja izvida kaznenih djela te nalaganja i nadzora provođenja pojedinih izvida radi prikupljanja podataka važnih za pokretanje istrage. To je bitna izmjena. Državni odvjetnik sve izvide može provoditi sam ili ih može naložiti policiji. Prema sadašnjem ZKP, državni odvjetnik mogao je poduzeti samo zakonom izričito propisane izvide.

U svezi s provođenjem izvida u praksi je najvažniji odnos između policije i državnog odvjetnika. Naime, i sada se u polovini predmeta u kojima se nakon primitka prijave prikupljaju dodatni podaci ti podaci traže od policije. Svi koji rade u državnom odvjetništvu znaju što znači kratica "p.o." (potrebne obavijesti). To je zahtjev državnog odvjetnika policiji na temelju članka 174. stavka 2. sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku kojim traži provođenje izvida ili, kako je to uobičajeno reći, prikupljanje potrebnih obavijesti. Odredba stavka 4. članka 206. Nacrta Zakona istovjetna je ili gotovo istovjetna odredbi stavka 2. članka 174. sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku. Dakle, ako državni odvjetnik iz same prijave ne može ocijeniti jesu li vjerodostojni navodi prijave,⁴ ili ako podaci u prijavi ne daju dovoljno osnove da može odlučiti hoće li naložiti provođenje istrage, ili ako je do njega samo dopro glas, državni odvjetnik najprije će sam, a ako to ne može, preko drugih će tijela provesti izvide odnosno poduzeti druge mjere radi prikupljanja podataka potrebnih za odlučivanje o pokretanju istrage.

⁴ Naravno, ako sadržaj same prijave daje osnova za zaključak da se radi o nevjerodostojnoj kaznenoj prijavi, državni će odvjetnik tu prijavu rješenjem odbaciti - članak 206. stavak 1. točka 5. Nacrta Zakona.

4.5.1. Izvidi državnog odvjetnika

Prema odredbi članka 206. stavka 2. Nacrta Zakona, državni odvjetnik, kad ocijeni da je provođenje izvida nužno, te izvide provodi sam ili preko drugih državnih tijela. Uobičajeno je da u tom slučaju govorimo o izvidima državnog odvjetnika, jer u pravilu ta druga državna tijela nisu ovlaštena provoditi izvide, ona samo postupaju po zahtjevima državnog odvjetnika odnosno dostavljaju mu podatke koje on traži.

Koja su to druga državna tijela preko kojih državni odvjetnik provodi izvide određeno je u stavku 5. ovog članka. Prema stavku 5. državni odvjetnik može od policije, ministarstva nadležnog za financije, Državnog ureda za reviziju i drugih državnih tijela, organizacija, banaka i drugih pravnih osoba zatražiti da mu dostave podatke, i oni su mu dužni dostaviti sve podatke osim onih koji predstavljaju zakonom zaštićenu tajnu.

Odredba stavka 5. u znatnoj mjeri širi ovlasti državnog odvjetnika u odnosu prema dosadašnjoj odredbi stavka 3. članka 174. sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku. Izrijeком se navodi da državni odvjetnik može od navedenih tijela zahtijevati kontrolu poslovanja pravne i fizičke osobe u skladu s odgovarajućim propisima, privremeno oduzimanje do donošenja presude novca, vrijednosnih papira, predmeta i dokumentacije koji mogu poslužiti kao dokaz.

Također može zatražiti obavljanje nadzora i dostavu podataka koji mogu poslužiti kao dokaz o počinjenom kaznenom djelu ili o imovini ostvarenoj kaznenim djelom te zatražiti obavijesti o prikupljenim te obrađenim i pohranjenim podacima u vezi s neobičnim i sumnjivim novčanim transakcijama. U svojem zahtjevu državni odvjetnik može pobliže označiti sadržaj tražene mjere ili radnje te zahtijevati da ga se o njoj izvijesti.

Traženje podataka od policije prema stavku 5. treba razlikovati od davanja naloga za provođenje izvida, jer u slučaju traženja podataka policija, kao i druga državna tijela, postupa po **zahtjevu** državnog odvjetnika.

S obzirom na novu ulogu državnog odvjetnika trebalo je riješiti pitanje što u slučaju ako pojedino državno tijelo ili pravna osoba ne postupi po zahtjevu državnog odvjetnika. Stavkom 6. određeno je da za nepostupanje po zahtjevu sudac istrage može na obrazloženi prijedlog državnog odvjetnika odgovornu osobu kazniti novčanom kaznom u iznosu do 50.000,00 kuna, a ako i nakon toga ne postupi po zahtjevu, može je kazniti kaznom zatvora do izvršenja, a najdulje mjesec dana.

Osim traženja podataka kao i do sada, državni odvjetnik može u svrhu prikupljanja potrebnih obavijesti pozvati podnositelja kaznene prijave i druge osobe za koje smatra da njihove izjave mogu pridonijeti ocjeni o vjerodostojnosti navoda u prijavi. U pozivu se mora naznačiti razlog pozivanja, a ako se pozvana osoba ne odazove, postupa se prema članku 208. stavku 3., dakle

policija je može prisilno dovesti. U članku 206. Nacrta Zakona, za razliku od odredbe članka 174. stavka 4. sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku, nema odredba o ispitivanju okrivljenika pred državnim odvjetnikom u prisutnosti odvjetnika. To je i razumljivo. Državni odvjetnik vodi istragu i u slučaju potrebe državni odvjetnik će najprije donijeti nalog o provođenju istrage, a zatim će, ako to smatra potrebnim, odmah pozvati i ispitati osumnjičenika. Ako je riječ o skraćenom postupku, može provesti dokaznu radnju ispitivanja okrivljenika.⁵

4.5.2. Policija i izvidi kaznenih djela

Osnovne odredbe o policijskim izvidima dane su u članku 207. Nacrta Zakona, dok su u članku 208. Nacrta Zakona uređene ovlasti državnog odvjetnika u odnosu prema policiji u provođenju izvida. U stavku 1. članka 207. Nacrta Zakona propisano je da policija kad poduzima izvide kaznenih djela postupa prema odredbama posebnog zakona i pravila koja su donesena na temelju tog zakona.

Taj posebni zakon ne bi bio Zakon o policiji, kojim se uređuje organizacija i ovlasti policije općenito, nego poseban zakon o policijskim ovlastima u kojem će se posebno propisati ovlasti policije u provođenju izvida, ali i odnosi između državnog odvjetnika i policije, prvenstveno kriminalističke policije, u provođenju izvida.

Što se tiče izvida kaznenih djela koje poduzima policija, u članku 207. izrijekom je navedeno da policija postupa prema odredbama Zakona o kaznenom postupku te prema odredbama posebnog zakona (Zakona o policijskim ovlastima) i pravilima koja su donesena na temelju tog zakona. Prema toj odredbi razdvaja se rad policije na otkrivanju počinitelja kaznenih djela te radnji u pretkazneom i kaznenom postupku, koje se provode pod nadzorom državnog odvjetnika. Policija kao i do sada ima pravo i dužnost poduzeti potrebne mjere da se pronađe počinitelj kaznenog djela, da se ne sakrije, da se otkriju i osiguraju tragovi i predmeti koji mogu biti važni pri utvrđivanju činjenica te da se prikupe sve obavijesti koje bi mogle biti od koristi za uspješno vođenje postupka. Policija je dužna o poduzimanju izvida kaznenih djela obavijestiti državnog odvjetnika odmah, a najkasnije u roku od 24 sata nakon poduzimanja radnje.⁶

U stavku 2., slično kao u odredbi članka 177. stavka 1. sadašnjeg Kaznenog zakona, određuje se da policija ima pravo i dužnost, ako postoje osno-

⁵ Smatram da državni odvjetnik može provoditi dokazne radnje u skraćenom postupku prije podnošenja optužnice - vidi pojašnjenje u dijelu pod 4.6.

⁶ Prof. Berislav Pavišić.

ve sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti, poduzeti potrebne mjere da se pronađe počinitelj kaznenog djela, da se počinitelj ili sudionik ne sakrije ili ne pobjegne. Nadalje, ima pravo i dužnost poduzeti potrebne mjere da se otkriju i osiguraju tragovi kaznenog djela i predmeti koji mogu poslužiti pri utvrđivanju činjenica te prikupiti sve obavijesti koje bi mogle biti od koristi za uspješno vođenje kaznenog postupka. Međutim, za razliku od članka 177. sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku, koje su to mjere u Nacrtu Zakona, to nije propisano, to treba biti propisano u Zakonu o policijskim ovlastima.

Prema članku 208. stavku 2. Nacrta Zakona, državni odvjetnik ima pravo i dužnost stalnog nadzora nad provođenjem izvida koji su naloženi policiji. Policija je dužna izvršiti nalog ili zahtjev državnog odvjetnika u provođenju nadzora nad izvidima. O činjenicama i okolnostima koje su utvrđene prilikom poduzimanja radnji, a mogu biti od interesa za kazneni postupak, policija sastavlja službenu zabilješku. Nadalje, o poduzimanju izvida kaznenih djela policija je dužna obavijestiti državnog odvjetnika odmah, a najkasnije u roku od dvadeset i četiri sata nakon poduzimanja radnje.

Iz odredbe članka 208. proizlazi da policija izvide provodi pod neposrednom kontrolom državnog odvjetnika. Naime, u stavku 3. određeno je da uz prethodnu obavijest državnog odvjetniku policija može pozivati građane, dok je u točki 5. određeno da na temelju provedenih izvida policija u skladu s posebnim propisima sastavlja izvješće o provedenim izvidima u kojima navodi dokaze za koje je saznala.⁷ Poseban propis je Zakon o policijskim ovlastima.

Člankom 211. Nacrta Zakona propisane su ovlasti policije u svezi s utvrđivanjem istovjetnosti osumnjičenika. Prema tom članku, policija može snimati osumnjičeka, uzimati mu otiske prstiju, a po odobrenju suca istrage i objaviti osumnjičeničku fotografiju. Od osobe koja je osumnjičena da je počinila kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora mogu se i bez privole uzeti neintimni uzorci radi molekularno-genetske analize potrebne za utvrđivanje istovjetnosti.

4.5.3. Nepoznati počinitelj

Ako je počinitelj kaznenog djela nepoznat, državni odvjetnik ili istražitelj mogu ispitati svjedoke ako je to svrhovito za otkrivanje počinitelja ili ako postoji opasnost od odgode. Tko može biti istražitelj određeno je u članku 202.

⁷ Ako policija ne postupa po nalogu državnog odvjetnika, nego na osnovi svojih ovlasti dođe do saznanja o kaznenom djelu i počinitelju iz odredbe članka 204. stavka 2. Nacrta Zakona, tada podnosi kaznenu prijavu na način propisan u posebnom zakonu (Zakonu o policijskim ovlastima).

stavku 26. Nacrta Zakona. Istražitelj je osoba koja je prema posebnom propisu donesenom na osnovi zakona ovlaštena provoditi dokazne i druge radnje. Sve dok se ti posebni propisi, posebno Zakon o policijskim ovlastima, ne donesu, može se samo reći da će to, kad je riječ o policiji, biti posebno određeni policijski službenici koji imaju iskustva u istraživanju kaznenih djela. Iz odredbe stavaka 1. i 2. članka 214. Nacrta Zakona proizlazi da istražitelj može sam ispitati svjedoke. On je dužan prije, a ako to nije moguće odmah nakon provedbe radnje, o svemu što je poduzeto izvijestiti državnog odvjetnika. Odredba članka 214. Nacrta Zakona dijelom odgovara članku 185. sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku.

4.6. Dokazne radnje prije početka postupka

Prema sadašnjem Zakonu o kaznenom postupku, hitne istražne radnje iz članka 184. do 186. tog zakona provode se radi osiguranja dokaza, to jest kad neku radnju treba provesti prije početka kaznenog postupka jer se kasnije neće moći izvesti, dok je poduzimanje istražnih radnji prije podizanja optužnice propisano u člancima 189. stavak 3. i 191. stavak 6., a prije podizanja optužnog prijedloga u članku 432. stavku 1. sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku,

U članku 213. Nacrta Zakona navode se slučajevi u kojima se (osim hitnih dokaznih radnji koje provodi policija radi utvrđivanja istovjetnosti) mogu provesti dokazne radnje prije početka postupka. Razlikuje se provođenje hitnih radnji od onih koje se poduzimaju prije podizanja optužnice. Stavkom 1. članka 213. Nacrta Zakona određeno je da državni odvjetnik (ili na temelju njegova naloga istražitelj) može prije pokretanja istrage, kad je istraga obvezna (članak 216. stavci 1. i 2.), provesti dokazne radnje za koje postoji opasnost od odgode. To je, dakle, hitna radnja osiguranja dokaza slično člancima 184. i 186. sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku.

Stavkom 2. ovog članka određeno je da u slučajevima kad istraga nije obvezna (članak 341. stavci 2. i 3. Nacrta Zakona), državni odvjetnik, ili na temelju njegova naloga istražitelj, može poduzeti dokazne radnje za koje postoji opasnost od odgode ili koje su svrhovite za odlučivanje o podizanju optužnice. U stavku 2. članka 213. Nacrta Zakona zabunu izaziva pozivanje na odredbe članka 341. stavaka 2. i 3. Nacrta Zakona.⁸ Ako gramatički tumačimo

⁸ Odredba stavka 3. članka 341. je jasna. U stavku 3. određeno je da se prije podizanja optužnice osumnjičenik mora ispitati. Međutim, u stavku 2. navodi se da državni odvjetnik može podići optužnicu bez provođenja istrage ako prikupljeni podaci koji se odnose na kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora do petnaest godina, a za koje Zakon ne propisuje obvezatno provođenje istrage (članak 216. stavci 1. i 2.), i na počinitelja daju dovoljno osnova za podizanje optužnice.

te odredbe, proizlazilo bi da se dokazne radnje mogu provesti samo prije podizanja optužnice u slučajevima kaznenih djela za koja je propisana kazna zatvora do 15 godina a u kojima istraga nije obvezna, ali ne i u skraćenom postupku. Smatram da državni odvjetnik ima pravo poduzimanja dokaznih radnji i prije podizanja optužnice u skraćenom postupku. Odredbu članka 213. stavka 2. Nacrta Zakona treba tumačiti tako da se dokazne radnje prije podizanja optužnice mogu provoditi u svim onim slučajevima u kojima je moguće podići optužnicu bez provođenja istrage, ali bi ipak bilo dobro, radi otklanjanja mogućih nejasnoća, u članku 524. Nacrta Zakona dodati odredbu sličnu odredbi članka 432. stavka 1. sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku, to jest da prije podnošenja optužnice državni odvjetnik može poduzeti pojedine dokazne radnje za koje postoji opasnost od odgode ili koje su svrhovite za odlučivanje o podizanju optužnice.

Kod dokaznih radnji prije početka postupka susrećemo se s jednom novom odredbom koja govori o pravu okrivljenika u slučaju kad istraga nije obvezna. Osumnjičenik koji je primio pouku o pravima⁹ može državnom odvjetniku predložiti poduzimanje dokaznih radnji, a sucu istrage provođenje dokaznog ročišta.

4.7. Posebne dokazne radnje

Odredbе o posebnim dokaznim radnjama dane su u člancima 332. do 340. Nacrta Zakona, dok je u članku 215. stavku 1. Nacrta Zakona određeno da državni odvjetnik može i prije početka istrage zahtijevati od istražnog suca nalog za provođenje posebnih dokaznih radnji.

U stavku 2. ovog članka propisao je da pod uvjetima iz članka 332. stavka 2. Nacrta Zakona nalog o poduzimanju posebne dokazne radnje **prije početka istrage** (istaknuo D. N.) može izdati državni odvjetnik. Po toj odredbi državni odvjetnik može iznimno, kad okolnosti nalažu da se provođenjem posebnih dokaznih radnji započinje odmah, izdati nalog na vrijeme od 24 sata. Nalog s oznakom vremena izdavanja i obrazloženjem državni odvjetnik mora u roku osam sati od izdavanja dostaviti sucu istrage. Sudac istrage odlučuje odmah rješenjem o zakonitosti naloga. Ako odobri nalog, državni odvjetnik provodi i dalje dokazne radnje, a ako sudac istrage odbije zahtjev, državni odvjetnik može u roku od osam sati podnijeti žalbu koju uručuje vijeću u roku od 12 sati. Ako vijeće ne odobri nalog, u rješenju će se naložiti da se odmah obustave radnje i podaci prikupljeni na temelju naloga državnog odvjetnika predaju sucu istrage koji ih uništava. O uništenju sudac istrage sastavlja zapisnik.

⁹ Vidi točku 7.4.

Ova odredba iznimno je važna u slučajevima transgraničnog kriminala, posebno kad je riječ o nadležnosti Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, a kako se posebnim dokaznim radnjama značajno zadire u temeljna prava i slobode, radnje državnog odvjetnika podliježu naknadnoj konvalidaciji i ako državni odvjetnik takvu konvalidaciju ne dobije, sve što se posebnim dokaznim radnjama do tada prikupilo uništava se.

5. ISTRAGA

5.1. Sudska istraga – tužiteljska istraga

Već dugo vremena u stručnoj javnosti, posebno među državnim odvjetnicima i u policiji, raspravlja se o tome treba li mijenjati odredbe Zakona o kaznenom postupku koje se odnose na istragu. Sadašnja sudska istraga, koju provodi istražni sudac, trpi dosta kritike, od kojih su najčešći prigovori kako istraga dugo traje. Tijekom istrage većinom se provode one radnje o kojima postoje saznanja već tijekom izvida, a zatim se te iste radnje ponovo provode na glavnoj raspravi. To je i glavni argument pristalicama promjene koji smatraju da će se na taj način postupak znatno ubrzati. Pored navedenog, unazad četrdeset godina u većini zemalja koje su u svojem kaznenom postupku imale sudsku istragu došlo je do promjene i klasična sudska istraga danas je rijetkost.

U našem okruženju Hrvatska je uz Republiku Sloveniju zadnja pristupila izmjeni Zakona o kaznenom postupku u dijelu koji se odnosi na istragu.

Iako se sudskoj istrazi predbacuje dosta toga, ipak treba napomenuti kako je njezina najveća prednost u tome što je provodi sudac i radnje koje su provedene tijekom istrage su neupitne. Suprotno tome tužiteljska istraga, a u nekim sustavima stranačka istraga, neformalnija je, brža, ali radnje provedene tijekom takve, posebno stranačke istrage nemaju onu snagu i vjerodostojnost kao radnje koje je proveo istražni sudac.

Da je tako, govori i novija sudska praksa po kojoj su radnje koje provodi policija, a koje imaju dokaznu snagu (ispitivanje okrivljenika uz prisutnost branitelja) podvrgnute naknadnim provjerama i u tim slučajevima te naknadne provjere često traju duže nego sama istraga.

Iako je cilj sudske istrage i tužiteljske istrage stanje stvari u istrazi dovoljno razjasniti da se može donijeti odluka o tome hoće li tužitelj podići optužnicu ili odustati od progona, između jedne i druge istrage postoje znatne razlike, i to ne samo u tome tko provodi istragu nego i u načinu provođenja i pravima stranaka tijekom istrage.

6. TUŽITELJSKA ISTRAGA

Prema Platformi¹⁰ za izradu Zakona o kaznenom postupku, istraga se temelji na radnjama stranaka (državnog odvjetnika i obrane). Započinje nalogom državnog odvjetnika kad postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo. U tužiteljskoj istrazi državni odvjetnik sam ili preko drugih tijela prima kaznene prijave i druge obavijesti, prikuplja podatke, započinje i vodi istragu, rukovodi radom policijskih i drugih istražnih tijela, podnosi prijedloge za provođenje hitnih sudskih radnji te podnosi zahtjeve za izdavanje sudskih naloga.

Istraga se sastoji od općih i posebnih dokaznih radnji. Temelji se na radnjama državnog odvjetnika. Istragu državni odvjetnik započinje nalogom kad postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo i to je prva značajna razlika u odnosu prema sadašnjoj istrazi koju pokreće državni odvjetnik protiv određene osobe kad postoji osnovana sumnja da je počinila kazneno djelo. Kako istraga započinje nalogom kad postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo, ona se vodi kako protiv poznatog tako i protiv nepoznatog počinitelja.

6.1. Za koja je djela istraga obvezna

U članku 216. stavku 1. Nacrta Zakona određeno je da se istraga mora provesti za kaznena djela za koja je propisana kazna dugotrajnog zatvora. U stavku 2. toga članka kataloški su navedena kaznena djela za koje nije propisana kazna dugotrajnog zatvora, a za koja se mora provesti istraga. To su uglavnom najteža kaznena djela iz raznih glava Kaznenog zakona prilikom izvršenja kojih je neka osoba izgubila život, a ta se posljedica ne može pripisati nehaju počinitelja, kao i neka druga kaznena djela.

Naime, Nacrt Zakona razlikuje redoviti postupak i skraćeni postupak. Redoviti kazneni postupak vodi se za kaznena djela za koja je zakonom propisana nadležnost županijskog suda, ali za razliku od sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku, ta nadležnost nije propisana u ovom zakonu, nego Zakon u članku 19. propisuje da se stvarna nadležnost i sastav sudova uređuju posebnim zakonom. Prema konceptu koji se razmatrao tijekom izrade Nacrta Zakona, u nadležnosti općinskih sudova bila bi kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora do 12 godina uz iznimke navedene u katalogu.

¹⁰ Načela za izradu Zakona o kaznenom postupku (Platforma) usvojena su na sjednici Vlade Republike Hrvatske. Nakon toga je osnovana Radna skupina za izradu Nacrta Zakona o kaznenom postupku kojoj je na čelu bio prof. Davor Krapac. Podskupine te radne skupine izradile su pojedine dijelove Zakona.

Kaznena djela za koja se provodi redoviti kazneni postupak dijele se u dvije skupine s obzirom na to je li za kazneno djelo istraga obvezatna ili je fakultativna. Kao što je rečeno, u članku 216. Nacrta Zakona propisano je za koja je kaznena djela istraga obvezna, a za sva druga djela iz županijske nadležnosti istraga je fakultativna. Koja će to djela biti, sa sigurnošću će se znati nakon donošenja zakona o stvarnoj nadležnosti sudova.

Iako je zbog svog značaja i cjelovitog uređenja redoviti postupak osnovni oblik postupka koji je uređen detaljno, ipak treba istaknuti da je zapravo najčešći skraćeni postupak u kojem se supsidijarno primjenjuju odredbe koje se odnose na redoviti postupak. Naime, i do sada se za kaznena djela za koja progoni državni odvjetnik po službenoj dužnosti istraga provodila rijetko. Tako je, na primjer, u 2007. godini iz nadležnosti općinskih i županijskih državnih odvjetništava postupak pokrenut podnošenjem optužnog prijedloga protiv 24.094 osobe, neposrednom optužnicom protiv 255 osoba i podnošenjem istražnog zahtjeva protiv 3.498 osoba ili 12,6%. Prema simulacijama državnog odvjetništva, taj će broj biti osjetno manji i vjerojatno će se kretati ispod 4%, jer istraga više neće biti obvezna za neka kaznena djela koje su česta, na primjer za kazneno djelo iz članka 173. stavka 2. Kaznenog zakona koje je najzastupljenije u županijskoj nadležnosti.

6.2. Pokretanje istrage

Državni odvjetnik izdaje nalog o provođenju istrage ako postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se mora provesti istraga te ako postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora do petnaest godina, a za koje Zakon ne propisuje obvezatno provođenje istrage, ako do tada prikupljeni podaci koji se odnose na kazneno djelo i na počinitelja ne daju dovoljno osnova za podizanje optužnice. Kao što je već rečeno, novost je da se istraga može provoditi i protiv nepoznatog počinitelja.

Stavkom 3. članka 216. Nacrta Zakona određena je svrha istrage. U istrazi se prikupljaju dokazi i podaci potrebni da bi se moglo odlučiti hoće li se podignuti optužnica ili obustaviti postupak te dokazi za koje postoji opasnost da se neće moći ponoviti na raspravi ili bi njihovo izvođenje bilo otežano.

Dakle svrha istrage nije provođenje svih dokaznih radnji, nego samo prikupljanje dokaza i podataka potrebnih da bi se moglo odlučiti o tome hoće li se podignuti optužnica ili obustaviti postupak, odnosno provođenje onih dokaznih radnji za koje postoji opasnost da se neće moći ponoviti na raspravi jer bi njihovo provođenje i izvođenje bilo otežano.

6.3. Nalog za provođenje istrage

Državni odvjetnik donosi nalog o provođenju istrage. Da bi državni odvjetnik mogao donijeti nalog o provođenju istrage, uvjet je da na temelju kaznene prijave i kasnije provedenih izvida, ako ih je bilo potrebno provoditi, postoje osnove sumnje da je kazneno djelo počinjeno i da je osoba (ako je poznata) to djelo počinila. Izvjesnost da je počinjeno kazneno djelo snižena je u odnosu prema sadašnjem Zakonu o kaznenom postupku, prema kojem je uvjet za donošenje rješenja o provođenju istrage postojanje osnovane sumnje. Kako sud više ne ocjenjuje uvjete za započinjanje istrage, sumnja nije legitimacijski uvjet za pokretanje istrage. U skladu s tim sumnja više ne mora biti osnovana, dakle provjerljiva, već je dovoljan niži stupanj vjerojatnosti kakav je osnova sumnje.

U skladu s člankom 217. stavkom 1. Nacrta Zakona, nalog o provođenju istrage državni odvjetnik donosi u roku devedeset dana od dana upisa kaznene prijave u upisnik kaznenih prijava (članak 205. stavak 4. Nacrta Zakona). Izdavanje naloga o provođenju istrage mora se zabilježiti u upisniku kaznenih prijava. Upisnik kaznenih prijava, kako je to već naznačeno, znatno će se razlikovati od sadašnjih upisnika kaznenih prijava koje vode državni odvjetnici. Naime, iz pojedinih odredbi Nacrta Zakona proizlazi da se u upisnik ne samo upisuju kratka obrazloženja pojedinih odluka, već i to da je on daleko više javan od sadašnjih upisnika. Da bi okrivljenik i njegov branitelj te oštećenik mogli provjeriti je li državni odvjetnik na Zakonu propisan način i u propisanim rokovima poduzeo pojedine radnje, oni imaju pravo neposrednog uvida u upisnik kaznenih prijava nakon što su obaviješteni o donošenju naloga za provođenje istrage ili nakon što je okrivljenik primio pouku o pravima. U slučaju da državni odvjetnik propusti navedeni rok, okrivljenik može obavijestiti višeg državnog odvjetnika koji po internim propisima mora razmotriti je li riječ o neopravdanom neobavljanju državnoodvjetničke dužnosti, u kojem se slučaju protiv državnog odvjetnika koji je propustio rokove može pokrenuti stegovni postupak, ali isto tako to mu u značajnoj mjeri utječe na ocjenu koju dobiva za svoj rad.

Kako nema posebne odredbe za skraćeni postupak, smatram da je državni odvjetnik dužan u navedenom roku devedeset dana od dana upisa kaznene prijave u upisnik kaznenih prijava podići optužnicu.

6.3.1. *Forma i sadržaj naloga za provođenje istrage*

Nalog za provođenje istrage imat će sličnu formu kao i sadašnje rješenje o provođenju istrage, ali kako je to odluka državnog odvjetnika u kojoj se navodi koje će se okolnosti istražiti i koje dokazne radnje treba provesti, to

će on ipak biti djelomično različit. U članku 217. stavku 2. Nacrta Zakona određen je sadržaj naloga za provođenje istrage. Nalog o provođenju istrage mora sadržavati opis djela iz kojeg proizlaze zakonska obilježja kaznenog djela, zakonski naziv kaznenog djela (činjenični, zakonski i pravni opis), okolnosti iz kojih proizlaze osnove sumnje, ime i prezime te osobne podatke osobe okrivljenika, ako su poznati, te kratko obrazloženje. U nalogu o provođenju istrage državni odvjetnik određuje da se istraže određene okolnosti te da se poduzmu pojedine radnje i da se o određenim pitanjima ispituju određene osobe. U Zakonu nisu predviđene sankcije ako državni odvjetnik nije određeno naveo koje će radnje provesti, ali ipak smatram da je to potrebno navesti. Nalog se dostavlja okrivljeniku koji na osnovi naloga može ocijeniti koliko je sam nalog osnovan, a kako uvijek može tražiti od suca istrage da istragu obustavi, državni odvjetnici neće moći u nalogu pisati stereotipna obrazloženja. Državni odvjetnik uz izdavanje ili nakon izdavanja naloga može podnijeti sucu istrage obrazloženi prijedlog da se protiv okrivljenika odredi istražni zatvor ili da se poduzmu druge mjere osiguranja prisutnosti ili mjere opreza te druge mjere prijeko potrebne za djelotvorno vođenje kaznenog postupka i zaštitu osoba.

6.3.2. Kada se nalog dostavlja okrivljeniku

Nalog o provođenju istrage dostavlja se okrivljeniku u roku osam dana od dana izdavanja, zajedno s poukom o pravima, osim ako okrivljenik nije poznat. Nalog o započinjanju istrage u pravilu se osumnjičeniku predaje odmah. Od trenutka predaje naloga o istrazi osumnjičenik ima sva prava obrane, osim prava na razgledavanje spisa koje stječe nakon što je ispitan.

Državni odvjetnik može odgoditi dostavu naloga o provođenju istrage do mjesec dana ako bi se dostavom ugrozio život ili tijelo ili imovina velikih razmjera. U slučajevima da okrivljeniku nije dostavljen nalog, pouka o pravima mora se dati pri poduzimanju prve dokazne radnje pod sankcijom nevaljanosti radnje ili pri poduzimanju radnje u kojoj osobno sudjeluje osumnjičenik. Razloge za odgodu dostave naloga o provođenju istrage državni odvjetnik upisuje službenom zabilješkom u upisnik kaznenih prijava. Ti razlozi moraju biti određeno navedeni i ne može se raditi o apstraktnoj opasnosti, jer se zadržavanjem naloga okrivljenik znatno ograničava u svojim pravima na obranu.

Odredba da se razlozi za odgodu dostave naloga upisuju u upisnik kaznenih prijava stvorit će teškoće državnom odvjetništvu ako do dana stupanja na snagu Zakona ne bude u punoj funkciji informatički sustav državnog odvjetništva, posebno elektronički upisnik. Sadašnji upisnik kaznenih prijava ima malo mjesta, i to za upisivanje najnužnijih podataka. Unatoč tome on je kod imalo većeg državnog odvjetništva velika i teška knjiga. Bude li u samom upisniku trebalo predvidjeti cijelu jednu rubriku u koju će se upisivati

ta službena bilješka sa svim razlozima, upisnik će postati iznimno opsežan. Smatram da će Pravilnikom o unutarnjem poslovanju, kojim će biti određen i sadržaj upisnika kaznenih prijava, trebati ovu odredbu detaljnije urediti tako da se u upisnik kaznenih prijava upisuje broj i vrijeme pisanja službene zabilješke, njezin osnovni sadržaj, a da se širi sadržaj i pojašnjenje te službene bilješke nalazi u spisu ili u posebnom elektroničkom zapisu ako će se upisnici voditi elektronički.

Državni odvjetnik ne može odgoditi dostavu naloga o provođenju istrage ako je prije izdavanja naloga o provođenju istrage obavljena pretraga kod okrivljenika ili je došlo do privremenog oduzimanja predmeta, prepoznavanja ili vještačenja, uzimanja otisaka prstiju i drugih dijelova tijela ili je okrivljenik ispitan. U tom slučaju nalog mu se mora dostaviti u roku osam dana od dana izdavanja.

Osumnjičenik nema pravno sredstvo protiv naloga. To je bitno drukčije od uređenja u sadašnjem Zakonu o kaznenom postupku. Međutim, osumnjičenik može tijekom istrage uvijek predlagati njezinu obustavu.

6.3.3. Istraga u slučaju kad je počinitelj nepoznat

Državni odvjetnik izdaje nalog o provođenju istrage ako postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se ima provesti istraga (članak 217. stavak 1. Nacrta Zakona) pa se dakle istraga provodi i u slučaju ako je počinitelj nepoznat.

Dakle, istraga se ne vodi samo protiv poznatog počinitelja kaznenog djela, nego i protiv nepoznatog počinitelja kaznenog djela. Ako je počinitelj nepoznat, tijekom istrage prikupit će se svi potrebni podaci o tome da se vidi postoji li zakonska osnova za podizanje optužnice protiv tog nepoznatog počinitelja kada bude otkriven, da se osiguraju dokazi koji se kasnije ne bi mogli provesti ili bi to bilo skopčano s nerazmjernim teškoćama. Ako počinitelj nije otkriven, državni odvjetnik prekida istragu.

Ako se naknadno utvrdi istovjetnost okrivljenika, državni odvjetnik dopunit će nalog prema članku 217. stavku 2. Nacrta Zakona (ime i prezime i osobne podatke osobe okrivljenika).

6.3.4. Dostavljanje naloga oštećeniku

Nalog o provođenju istrage državni odvjetnik dostavlja oštećeniku s poukom o pravima iz članka 55. stavka 5. Nacrta Zakona (da ima pravo nastaviti progon za djelo za koje se provodi istraga u roku osam dana od primitka obavijesti da je državni odvjetnik odustao od progona).

6.4. Tko provodi istragu

Istragu provodi državni odvjetnik (članak 219. stavak 1. Nacrta Zakona). Državni odvjetnik može nalogom povjeriti provođenje dokaznih radnji istražitelju,¹¹ koji je dužan postupati po nalogu državnog odvjetnika. Državni odvjetnik ili istražitelj obavlja dokazne radnje na području svoje nadležnosti. Ako interes istrage zahtijeva, oni mogu pojedine dokazne radnje obaviti i izvan područja nadležnosti, ali su dužni o tome izvijestiti državnog odvjetnika na području kojeg se obavlja dokazna radnja.

Državni odvjetnik ili istražitelj provode pojedine dokazne radnje u skladu s člankom 220. Nacrta Zakona, pri čemu moraju što se tiče osobnih podataka prikupljenih tijekom istrage postupati u skladu s člankom 186. Nacrta Zakona.¹² Glede predmeta koji imaju poslužiti kao dokaz postupka se prema članku 269. Nacrta Zakona, u kojem je određen način čuvanja *corpora delicti* i drugih privremeno oduzetih predmeta.

Državni odvjetnik poduzima ili nalaže radnje za koje smatra da su potrebne za uspješno vođenje postupka. Prema potrebi obaviti će i druge dokazne radnje koje s tim stoje u svezi ili iz njih proistječu. Istražitelj prije poduzimanja dokazne radnje (pri tome se misli na dokaznu radnju koja je u vezi s dokaznom radnjom provođenje koje mu je državni odvjetnik povjerio), ako to nije mogao učiniti prije obavljanja zbog potrebe žurnog postupanja i slično, odmah nakon njezina obavljanja izvješćuje državnog odvjetnika o provedenoj radnji (članak 220. Nacrta Zakona).

U članku 222. stavku 2. Nacrta Zakona određeno je tko još može pomagati državnom odvjetniku u provođenju istrage. Na temelju njegove odluke, u složenim istražnim predmetima osim istražitelja sudjeluju državnoodvjetnički savjetnici i stručni suradnici. Oni mogu pripremati provođenje pojedinih dokaznih radnji, primati izjave i prijedloge te samostalno poduzeti pojedinu dokaznu radnju koju im je državni odvjetnik povjerio. Zapisnik o takvoj radnji državni odvjetnik ovjerava najkasnije četrdeset i osam sati nakon njezina po-

¹¹ Prema članku 202. stavku 26. Nacrta Zakona istražitelj je osoba koja je prema posebnom propisu donesenom na osnovi zakona ovlaštena provoditi dokazne i druge radnje. Istražitelj je nov subjekt hrvatskog kaznenog postupka. To je osoba koja je na temelju posebnog propisa donesenog na temelju zakona ovlaštena poduzimati radnje po nalogu državnog odvjetnika. Posebnim zakonom određuje se službenik koji ima prava i dužnosti istražitelja. Istražitelj može imati opću (npr. policijski službenik) ili posebnu ovlast poduzimanja dokaznih radnji (npr. službenik porezne uprave, agencije za zaštitu od jonizirajućeg zračenja), što se utvrđuje zakonom i propisom donesenim na temelju zakona. Time se državnom odvjetniku omogućuje da u predmetima određenih kaznenih djela nalog izda ili policijskom istražitelju s općim ovlastima ili posebno stručno osposobljenom istražitelju (posebne ovlasti istraživanja određenih kaznenih djela predviđene su u mnogim europskim državama) – prof. Berislav Pavišić.

¹² Članak 186. Nacrta Zakona propisuje način prikupljanja, korištenja i zaštite osobnih podataka za potrebe kaznenog postupka.

duzimanja. Također, radi razjašnjenja pojedinih tehničkih ili drugih stručnih pitanja koja se postavljaju u svezi s pribavljenim dokazima ili pri poduzimanju dokaznih radnji državni odvjetnik može zatražiti od odgovarajuće stručne ustanove ili stručne osobe da mu o tim pitanjima dade potrebna objašnjenja o kojima će državni odvjetnik sastaviti zapisnik.

6.4.1. Vrijeme trajanja istrage

Prema članku 230. državni odvjetnik dužan je istragu završiti u roku od šest mjeseci, a ako to nije uspio, dužan je izvijestiti višeg državnog odvjetnika o razlozima zbog kojih istraga nije završena. Stavkom 2. određeno je da je viši državni odvjetnik dužan poduzeti mjere da se istraga dovrši, na primjer odrediti više državnih odvjetnika (zamjenika) za rad na predmetu, dati predmet u rad drugom državnom odvjetniku i slično. U složenim slučajevima državni odvjetnik može taj rok produžiti za još šest mjeseci, a u posebno složenim i teškim predmetima glavni državni odvjetnik može na obrazloženi prijedlog državnog odvjetnika rok završetka produljiti za 12 mjeseci.

Kad je riječ o vremenu trajanja istrage i okrivljenik se nalazi u pritvoru, posebno je važna odredba članka 125. stavka 5. Nacrta Zakona prema kojoj sudac istrage, ako ocijeni da državni odvjetnik ne poštuje zakonske rokove o poduzimanju pojedinih radnji, o tome najprije izvješćuje višeg državnog odvjetnika, a ako državni odvjetnik i nakon obavijesti višem državnom odvjetniku neopravdano u zakonskim rokovima ne poduzme radnje u postupku, sud (sudac istrage) ukida istražni zatvor i okrivljenik se pušta na slobodu. Dakle, za razliku od sadašnjeg istražnog suca, u slučaju pritvora državni odvjetnik morat će se držati zakonskih rokova.

6.4.2. Tajnost istrage

Članak 231. određuje da je postupanje tijekom istrage tajno. Odredba ovog članka bitno je različita od odredbe članka 207. sadašnjeg Zakona o kaznenom postupku. Naime, odredbe o tajnosti istrage ne obvezuju samo osobe koje sudjeluju u istrazi, stranke, branitelja i svjedoke itd. Prema ovom članku, sve osobe koje saznaju sadržaj postupovne radnje dužne su kao tajnu čuvati činjenice i podatke koje su tom prilikom saznale. Odavanje tajne kazneno je djelo.

6.4.3. Prijedlozi oštećenika tijekom istrage

Oštećenik može državnom odvjetniku podnositi prijedloge da se istraga dopuni i druge prijedloge radi ostvarivanja prava propisanih zakonom te su-

djelovati u radnjama u istrazi kad je to propisano ovim zakonom i ostvarivati prava iz članka 52. Nacrta Zakona, dakle predlagati provođenje dokaznih radnji, razgledavati spise, sukladno članku 184. stavku 2. točki 2. Nacrta Zakona, te prisustvovati pojedinim radnjama i postavljati pitanja. O njegovim pravima **mora ga upozoriti državni odvjetnik.**

6.4.4. Prijedlozi okrivljenika za poduzimanje dokaznih radnji

U skladu s člankom 234. Nacrta Zakona, okrivljenik nakon primitka naloga o provođenju istrage može državnom odvjetniku predložiti poduzimanje dokaznih radnji. Ako državni odvjetnik prihvati prijedlog okrivljenika, provest će odgovarajuću dokaznu radnju. Ako se državni odvjetnik ne složi s prijedlogom okrivljenika, dostavlja prijedlog u roku od osam dana sucu istrage i o tome pisano obavještava okrivljenika. Sudac istrage odlučuje o prijedlogu okrivljenika nalogom. U Zakonu nije određeno što taj nalog sadržava, ali kako istražni sudac odlučuje nalogom, to znači da će državnom odvjetniku naložiti provođenje te radnje. Protiv odluke suca istrage okrivljenik nema pravo žalbe, ali on uvijek može predložiti provođenje dokaznog ročišta ako su ispunjeni zakonski uvjeti.

6.5. Prekid istrage

U članku 223. stavku 1. Nacrta Zakona određeno je da državni odvjetnik prekida istragu nalogom, dakle mora je prekinuti, ako je okrivljenik zbog zdravstvenih smetnji nesposoban sudjelovati u postupovnim radnjama. Međutim, ako se okrivljenik sam stavio u stanje ili položaj zbog kojega nije sposoban sudjelovati u postupovnim radnjama, istraga se neće prekinuti. Istraga se također neće prekinuti ako je okrivljenik u vrijeme počinjenja djela bio neubrojiv (članak 549. stavak 4. Nacrta Zakona). Okrivljenik mora imati branitelja u vrijeme donošenja naloga o prekidu istrage.

Stavkom 5. ovog članka određeno je da se istraga može prekinuti ako je okrivljenik nepoznat, u bijegu ili inače nije dostižan državnim tijelima. Prije nego što se istraga prekine, moraju se prikupiti svi dokazi o kaznenom djelu i krivnji okrivljenika do kojih se može doći. Kad prestanu smetnje koje su prouzročile prekid, državni odvjetnik donosi nalog o nastavku istrage. Kad sudac istrage odlučuje o nekom pitanju i ustanovi da postoje razlozi za prekid ili obustavu istrage, donosi rješenje u smislu članka 223. Nacrta Zakona.

6.6. Obustava istrage

6.6.1. Od strane državnog odvjetnika

Člankom 224. stavkom 1. Nacrta Zakona određeno je da državni odvjetnik obustavlja nalogom istragu:

1. ako djelo koje se stavlja na teret okrivljeniku nije kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti;
2. ako postoje okolnosti koje isključuju krivnju okrivljenika, osim u slučaju iz članka 549. stavka 3. Nacrta Zakona (neubrojivost);
3. ako je nastupila zastara kaznenog progona ili je djelo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem ili ako postoje druge okolnosti koje isključuju kazneni progon;
4. ako nema dokaza da je okrivljenik počinio kazneno djelo.

Državni odvjetnik treba donijeti nalog o obustavi istrage odmah nakon saznanja o postojanju razloga za obustavu. Nalog o obustavi istrage dostavlja se oštećeniku i okrivljeniku, koji će se odmah pustiti na slobodu ako je u pritvoru ili istražnom zatvoru. Oštećenik će se uputiti na pravo za preuzimanje progona.

6.6.2. Od strane suca istrage

Prema članku 226. stavku 1. Nacrta Zakona, sudac istrage kad odlučuje o nekom pitanju i ustanovi da postoje razlozi za prekid ili obustavu istrage, donosi rješenje. Rješenje o prekidu ili obustavi istrage dostavlja se državnom odvjetniku, oštećeniku kao tužitelju i okrivljeniku, koji će se odmah pustiti na slobodu ako je u istražnom zatvoru. O žalbi protiv rješenja suca istrage o obustavi istrage odlučuje viši sud. Tako sudac istrage postupa i kad provodi istragu na zahtjev oštećenika.

6.7. Preuzimanje progona od strane oštećenika

Ako je državni odvjetnik odbacio kaznenu prijavu ili nakon završene istrage izjavio da odustaje od kaznenog progona, oštećenik koji je preuzeo kazneni progon može predložiti provođenje istrage sucu istrage, osim kad je to isključeno prema Zakonu (članak 212. Nacrta Zakona). Sudac istrage odlučuje o prijedlogu oštećenika kao tužitelja rješenjem. U rješenju određuje pokretanje istrage, a ako ne prihvati prijedlog, sudac istrage rješenjem odbija

prijedlog oštećenika. Ako je prihvatio prijedlog, istragu po nalogu suca istrage provodi istražitelj.

Kad sudac istrage ustanovi da je istraga završena, izvijestit će o tome oštećenika kao tužitelja. Sudac istrage u obavijesti će upozoriti oštećenika o mjestu gdje se nalazi spis i drugi predmeti i vremenu u kojemu ih može razgledati, kao i o pravu da u roku od osam dana treba podnijeti optužnicu te o tome obavijestiti suca istrage. Ako oštećenik kao tužitelj to ne učini, smatrat će se da je odustao od progona, pa će sudac istrage postupak rješenjem obustaviti.

6.8. Dovršetak istrage i spis istrage

U članku 228. Nacrta Zakona određeno je da državni odvjetnik završava istragu kad je stanje stvari dovoljno razjašnjeno da se može podići optužnica ili kad postoji osnova za obustavu istrage. Naravno, istraga mora završiti u vremenu određenom zakonom, a to je u pravilu šest mjeseci, osim ako taj rok nije produljen.

Prije okončanja istrage državni odvjetnik mora ispitati osumnjičenika ako to nije prije učinjeno. Državni odvjetnik mora prije završetka istrage pribaviti podatke o okrivljeniku (članak 272. stavak 1. Nacrta Zakona),¹³ ako nedostaju ili ih treba provjeriti, te podatke o prijašnjim osudama okrivljenika, a prema potrebi i spise tih predmeta, a ako okrivljenik još izdržava kaznu ili drugu sankciju koja je vezana za lišenje slobode, podatke o njegovu ponašanju za vrijeme izdržavanja kazne ili druge sankcije.

Nalog o istrazi, odluke, zapisnici o radnjama poduzetim u istrazi i svi drugi spisi koji se mogu upotrijebiti kao dokaz na raspravi unose se u spis istrage prije njezina završetka.

Nakon završene istrage državni odvjetnik dužan je u roku od petnaest dana podignuti optužnicu ili obustaviti istragu. Taj rok može viši državni odvjetnik produljiti na prijedlog državnog odvjetnika najviše za još petnaest dana. Državni odvjetnik mora u tom roku obavijestiti oštećenika o podizanju optužnice ili o obustavi istrage uz pouku o pravu na preuzimanje progona. Ako ne donese odluku u zakonskom roku ili ne obavijesti oštećenika, dužan je o razlozima izvijestiti višeg državnog odvjetnika.

¹³ Osobni podaci - slično kao u sadašnjem članku 225. stavku 1. Zakona o kaznenom postupku.

7. POLOŽAJ STRANAKA U ISTRAZI

7.1. Dužnosti i ovlasti suca istrage

Sudac istrage ima iznimno velike ovlasti.¹⁴ Odlučuje o obustavi i prekidu istrage, provodi dokazno ročište, odlučuje o valjanosti dokaza, zaštiti svjedoka, zadržavanju, pritvoru, jamstvu i drugim mjerama. Također izdaje nalog za pretragu, za provođenje posebnih dokaznih radnji, konvalidira radnje državnog odvjetnika u Zakonom određenim slučajevima itd. Dakle, njegove su ovlasti velike i neupitne.

Smatram da sudac istrage ima veće ovlasti od istražnog suca po sadašnjem Zakonu o kaznenom postupku. Naime, u članku 226. stavku 1. Nacrta Zakona određeno je da sudac istrage kad odlučuje o nekom pitanju i ustanovi da postoje razlozi za prekid i obustavu istrage, može o tome donijeti rješenje. Rješenje se dostavlja državnom odvjetniku, oštećeniku kao tužitelju i okrivljeniku, koji se odmah pušta na slobodu ako je u istražnom zatvoru. U žalbi protiv rješenja suca istrage o obustavi istrage odlučuje viši sud. Odredba članka 226. stavka 1. Nacrta Zakona iznimno je osjetljiva. O obustavi istrage odlučuje sudac pojedinac, dok sada o obustavi odlučuje vijeće. Posebno je zabrinjavajuća odredba po kojoj se okrivljenik odmah pušta na slobodu ako je u istražnom zatvoru. Nisu rijetki slučajevi u kojima postoji neslaganje istražnog suca sa zahtjevom državnog odvjetnika. U pravilu je riječ o teškim i složenim slučajevima u kojima često uspijevamo sa žalbama i protiv odluka vijeća o obustavi. U takvim slučajevima kad ima više okrivljenika, nakon njihovog puštanja na slobodu, bez obzira na mogućnost da u povodu žalbe viši sud odluči kako se istraga nastavlja, to često više neće biti moguće učiniti jer se neće moći osigurati prisutnosti okrivljenika.

7.2. Dužnosti i obveze državnog odvjetnika

Državni odvjetnik donosi nalog o provođenju istrage, ima pravo provoditi dokazne radnje, on je na određeni način gospodar prethodnog postupka i odlučuje o progonu za kaznena djela za koja se progona po službenoj dužnosti.

¹⁴ Sudac istrage u skladu s Načelima (I.4.a) također je nov subjekt u hrvatskom kaznenom postupku. On odlučuje o cjelini složenih i međusobno uvjetovanih odnosa sudionika postupka. Time od početka do kraja kaznenog postupka sudac postaje središte odlučivanja o pitanjima složenih postupovnih odnosa njegovih subjekata, donosi odluke, jamac je prava. Posebno sudac istrage odlučuje o zahvatima u slobode i prava građana. On je prije svega sudac sloboda o čemu je bilo govora u prethodnom izlaganju. Osim toga sudac istrage provodi dokazno ročište u zakonom predviđenim slučajevima (članak 236.) – prof. Berislav Pavišić.

Ipak, gledajući ovlasti suca istrage, državni odvjetnik u biti ima samo dužnosti i obveze, jer ne smijemo zaboraviti da je dužan postupati po načelu legaliteta, u svim slučajevima osim kada to zakon posebno isključuje.

Dakle, državni odvjetnik ima mnogobrojne dužnosti i obveze, mora obavještavati oštećenika, davati pojašnjenja sucu istrage ili vijeću, naravno mora paziti na zakonitost postupanja i mora u zakonskom roku dovrši istragu (članak 230. Nacrta Zakona).

Okrivljenik i oštećenik mogu se uvijek obratiti pritužbom višem državnom odvjetniku zbog odugovlačenja postupka i drugih nepravilnosti u tijeku istrage. Viši državni odvjetnik ispitat će navode u pritužbi, a ako je podnositelj zahtijevao, obavijestit će ga o tome što je poduzeto. Da bi se osiguralo dosljedno provođenje dokaznih radnji i pridržavanje rokova od strane državnih odvjetnika, trebat će u Zakonu o državnom odvjetništvu detaljnije odrediti koji su propusti državnog odvjetnika tijekom istrage stegovna djela.

7.3. Oštećenik

U Nacrtu Zakona o kaznenom postupku na nov je način određen položaj oštećenika i žrtve. Kako je žrtva u pravilu i oštećenik, iz tog su razloga prava oštećenika tijekom istrage proširena. On ima pravo predlagati provođenje dokaznih radnji, pravo uvida u spise na način opisan u zakonu i pravo prisustvovati provođenju dokaznih radnji. Državni odvjetnik dužan je obavještavati oštećenika i davati mu pouke o njegovim pravima.

7.4. Okrivljenik

Zakon detaljno određuje prava i obveze branitelja okrivljenika, ali kako tijekom same istrage ne postoje značajne razlike u odnosu prema sadašnjem položaju branitelja, ta se prava i obveze detaljno ne iznose. Okrivljenik i njegov branitelj imaju pravo predlagati provođenje pojedinih dokaznih radnji, provođenje dokaznog ročišta itd. Prava okrivljenika i na obranu i tijekom postupka detaljno su razrađena u Nacrtu Zakona.

Osim prava koje mora imati po Ustavu i Europskoj konvenciji o zaštiti temeljnih prava i sloboda, što je detaljno razrađeno u Nacrtu Zakona, što se tiče same istrage, okrivljenik mora biti ispitan prije okončanja istrage (članak 233. Nacrta Zakona)¹⁵ i mora primiti pouku o pravima. Okrivljenika ispituje

¹⁵ Iznimka je propisana u članku 341. stavku 3. Nacrta Zakona koji određuje da prije podizanja optužnice osumnjičenik mora biti ispitan, osim ako je u optužnici predloženo suđenje u odsutnosti, pa je to iznimke od pravila.

državni odvjetnik ili po njegovu nalogu istražitelj. Ispitivanje okrivljenika provodi se u prostorijama državnog odvjetnika ili istražitelja. Ako okrivljenik nije primio pisanu pouku o pravima, tijelo koje provodi ispitivanje prije početka ispitivanja postupit će prema članku 273. stavku 1. Nacrta Zakona.¹⁶ Ispitivanje okrivljenika provodi se prema člancima 272. do 282. Nacrta Zakona. U tim člancima propisuje se način ispitivanja, pouke koje se moraju dati te prava okrivljenika itd. Što se tiče same istrage, važna je odredba članka 275. stavka 2. Nacrta Zakona u vezi s prvim ispitivanjem. Prvo ispitivanje okrivljenika snima se uređajem za audio-video snimanje. Uređajem rukuje stručna osoba. Daljnja ispitivanja mogu se snimati na prijedlog okrivljenika ili prema odluci tijela koje provodi ispitivanje.

Velika novina je pouka o okrivljenikovim pravima.¹⁷ Članak 239. Nacrta Zakona određuje sadržaj pouke o okrivljenikovim pravima. Pouka o okrivljenikovim pravima u pravilu je pisana. Ona mora sadržavati obavijesti o tome zašto se okrivljenik okrivljuje, koje su osnove sumnje protiv njega ako prethodno nije primio nalog o provođenju istrage, zatim da nije dužan iznijeti svoju obranu niti odgovarati na pitanja, njegova prava tijekom istrage te pravo

¹⁶ Tijelo koje provodi ispitivanje upitat će okrivljenika prije prvog ispitivanja je li primio pisanu pouku o pravima. Ako jest, uvjerit će se da je okrivljenik pouku razumio. Ako okrivljenik nije primio pisanu pouku o pravima, prethodno će mu se ona uručiti, a ako okrivljenik pouku nije razumio, tijelo koje provodi ispitivanje, uz uručenje pouke, poučit će okrivljenika o pravima na njemu razumljiv način. Primitak pouke i sve druge radnje u svezi s tim zabilježiti će se u zapisniku.

¹⁷ "Posebno mjesto, s obzirom na važnost, ima članak 239. Nacrta Zakona koji uređuje sadržaj pouke o pravima. To je također novost u hrvatskom kaznenom postupku koja je slična nekim inozemnim rješenjima (informazione di garanzia iz članka 369. CPP - kolokvijalno se označava i kao avviso di garanzia). Pouka o pravima koncepcijski ima sličan smisao kao Pismo o pravima (Letter of Right's), Europske Unije. Naime, Komisija Europskih Zajednica objavila je 19. veljače 2003. godine, nakon dvogodišnjih istraživanja, materijal koji smjera postizanju zajedničkih minimalnih standarda postupovnih jamstava osumnjičenika, okrivljenika, optuženika i osuđenika za kaznena djela u državama članicama. Svrha je objavljivanja osiguranje međusobnog povjerenja u pravosudne sustave raznih država, prije svega pouzdanjem u postupovna jamstva i poštenim suđenjem. U tim nastojanjima utvrđeno je pet zajedničkih standarda prikladnih za neodložnu primjenu (od svibnja 2004. godine). To su: a) pravo na obranu prije i tijekom suđenja, b) pravo na tumača i pravo prevođenja, c) upoznavanje osumnjičenika i okrivljenika s pravima koja ima (u koju svrhu se upoznavanje standardizira prema jedinstvenom modelu), d) osiguranje posebne zaštite ranjivim osumnjičenicima i okrivljenicima (poput maloljetnika i duševno bolesnih) i e) osiguranje konzularne pomoći inozemnim pritvorenima. Pismo o pravima je pisana pouka okrivljeniku o tim pravima. Ona ima jedinstven sadržaj, sročena je jasno i određeno i prevedena na jezik koji okrivljenik razumije. Time se u 'prostoru slobode, sigurnosti i pravičnosti' kakvom smjera Europska Unija, nastoji izjednačiti položaj osoba prema kojima se primjenjuje kazneno pravo (Suspects in Europe. Procedural Rights at the Investigative Stage of the Criminal Process in the European Union, Antwerpen – Oxford, 2007., str. 3)." Prof. Berislav Pavišić, Obrazloženje uz Prijedlog Zakona o kaznenom postupku za prvo čitanje.

na branitelja. U stavku 2. propisano je kad je državni odvjetnik dužan okrivljeniku dostaviti pouku o pravima. Člankom 239. određeno je da se pouka o pravima mora mora dostaviti okrivljeniku uz:

1. nalog o provođenju istrage,
2. poziv za prvo ispitivanje,
3. poziv za dokazno ročište,
4. rješenje o istražnom zatvoru.

Na više se mjesta u Nacrtu Zakona uvjetuje poduzimanje određenih radnji prethodnom predajom pouke o pravima (npr. ispitivanje okrivljenika - članak 273. stavak 1.), poduzimanje dokaznog ročišta itd. Na taj način pouka o pravima postaje važno jamstvo dobre obrane.

7.5. Dokazno ročište

Dokazno ročište (članci 235. do 238. Nacrta Zakona) nova je ustanova hrvatskog kaznenog postupka koja je usmjerena na prethodno kontradiktorno prikupljanje dokaza koji će se upotrijebiti u raspravi. Uređeno je prema modelu *incidente probatorio* u člancima 392. do 404. CPP. Dokazno ročište uvijek se provodi na prijedlog državnog odvjetnika, oštećenika kao tužitelja ili okrivljenika. U određenim je slučajevima obvezno (članak 236. stavak 1.), a u drugima podložno odluci suca istrage (članak 236. stavak 2. Nacrta Zakona). Imajući u vidu da stranke mogu predložiti sucu istrage provođenje te strukturu dokaznog ročišta koja omogućuje kontradiktorno razmatranje, nema dvojbe o tome da je to važna mogućnost za kontradiktornu provjeru prikupljenih podataka prije podizanja optužnice te preliminarno izvođenja dokaza pred sudom.¹⁸

Dokazno ročište provodi sudac istrage na prijedlog državnog odvjetnika, oštećenika kao tužitelja ili okrivljenika. U članku 236. Nacrta Zakona određeno je da će se dokazno ročište provesti:

1. ako treba ispitati svjedoka iz članaka 293. i 294. Nacrta Zakona (ugroženi svjedok),

1. ako svjedok neće moći biti ispitan na raspravi,
2. ako je svjedok izložen utjecaju koji dovodi u pitanje istinitost iskaza,
3. ako se drugi dokaz neće moći kasnije izvesti.

Dokazno ročište može se provesti ako je potrebno radi donošenja odluke u slučajevima propisanim Zakonom. To su npr. slučajevi odlučivanja o određivanju privremenih mjera osiguranja (članci 160. i 270. Nacrta Zakona). Ako sudac istrage prihvati prijedlog za održavanje dokaznog ročišta, u roku od četrdeset i osam sati nalogom određuje vrijeme i mjesto održavanja do-

¹⁸ Prof. Berislav Pavišić, Obrazloženje uz Prijedlog Zakona o kaznenom postupku za prvo čitanje.

kaznog ročišta, poziva državnog odvjetnika, okrivljenika i njegova branitelja te oštećenika i druge osobe pa određuje pribavljanje predmeta i osiguranje provođenja radnji.

Ako ne prihvati prijedlog o provođenju dokaznog ročišta, sudac istrage rješenjem će u roku od četrdeset i osam sati odbiti prijedlog. Protiv tog rješenja predlagatelj ima pravo žalbe u roku od dvadeset i četiri sata. O žalbi odlučuje vijeće u roku od četrdeset i osam sati.

Dokaznom ročištu mora prisustvovati državni odvjetnik, a kad nije drukčije propisano, mogu prisustvovati okrivljenik, oštećenik kao tužitelj, branitelj i oštećenik. Ako je obvezna obrana, mora prisustvovati i branitelj. Osobe koje sudjeluju na dokaznom ročištu mogu predložiti sucu istrage da radi razjašnjenja stvari postavi određena pitanja svjedoku ili vještaku. Uz dopuštenje suca istrage mogu postavljati pitanja i neposredno. Ako je na dokaznom ročištu prisutan okrivljenik, sudac istrage mora pri otvaranju dokaznog ročišta provjeriti je li okrivljenik primio pisanu pouku o pravima (članak 239. stavak 1. Nacrta Zakona). Ako okrivljenik nije primio pouku, sudac istrage postupit će prema članku 239. stavku 4. Nacrta Zakona, to jest zastaje s postupanjem, najprije nalaže uručenje pouke, a tek nakon toga nastavlja s postupkom.

8. ZAVRŠNO

Sasvim sigurno novi koncept istrage, po kojemu je to sada tužiteljska istraga, traži od državnih odvjetnika i policije, ali i sudaca i odvjetnika, dobru pripremu. Istina, provodit će se edukacija, no bez samoedukacije, dobrog poznavanja Zakona prije njegova stupanja na snagu ni državni odvjetnik ni policija neće moći odgovoriti na izazove koji će se pred njih postaviti. Često se iznose tvrdnje kako državni odvjetnik dobiva velike ovlasti. To nije točno. Istina, on ima mogućnost, ali i dužnost u što kraćem vremenu završiti istragu, no s druge strane njegove obveze i dužnosti znatno se povećavaju, tijekom istrage on mora razjasniti stvari kako bi mogao donijeti odluku, ali pri tome mora paziti da se istraga provodi zakonito pazeći pri tome i na prava okrivljenika i na prava žrtve.

Državni odvjetnik mora paziti da se na zakonit način, poštujući ne samo zakonske odredbe nego i standarde koji su dostignuti u Europi, pribavljaju podaci odnosno provode dokazne radnje. Državni odvjetnik mora tijekom prethodnog postupka pribaviti podatke na temelju kojih može s velikom sigurnošću tvrditi kako postoji osnovana sumnja da je upravo okrivljenik počinio kazneno djelo koje mu se stavlja na teret. Ako se državni odvjetnik pri tome ne bude striktno pridržavao zakona, sankcije će biti brze i za njega porazne. Valja samo napomenuti koliko su velike ovlasti suca istrage, a kasnije tijekom postupka sud sasvim sigurno neće tolerirati povrede zakona.

Kad je riječ o edukaciji, smatram da je najvažnije u svezi s prethodnim postupakom provoditi zajedničku edukaciju državnih odvjetnika, istražitelja i policije. Uloge su zakonom određene, samo ih moramo naučiti i znati zakonito i pravilno izvesti, jer je sud taj koji pazi kako se stranke u postupku ponašaju. Kad je riječ o istrazi, sudac istrage ima dovoljno mogućnosti kako za kontrolu zakonitosti, tako i za sankcioniranje nezakonitosti, bilo kroz izdvajanje nevaljalih dokaza, obustavu istrage ili puštanjem okrivljenika iz pritvora u slučaju odugovlačenja državnog odvjetnika.

Konačno, ali ne i najmanje važno, državni odvjetnici moraju shvatiti svoju novu ulogu u prethodnom postupku u fazi kaznenog progona. Oni su na određeni način gospodari tog dijela postupka, sudac istrage u toj fazi prvenstveno odlučuje o pritvoru i izdaje naloge. Državni odvjetnik je taj koji mora paziti da se sve radnje istražitelja, policije i drugih tijela provode u skladu sa zakonom, posebno u pogledu ispitivanja okrivljenika i zakonitog pribavljanja dokaza. Državni odvjetnici moraju reagirati na bilo kakve povrede, oni moraju biti ti koji će odmah upozoriti na postupanja koja su suprotna zakonu. Državni odvjetnici ne mogu dopustiti da se na bilo koji način dovodi u pitanje zakonitost postupanja u toj fazi postupka. Kasnije tijekom istrage i rasprave sud je taj koji će itekako paziti da se sve radnje provode zakonito.

Summary

THE COURSE OF THE CRIMINAL PROCEDURE: CRIMINAL PROSECUTION AND INVESTIGATION

This paper, based on the experience gained during the drafting of the Criminal Procedure Act, and based on the text of the Draft Act which has passed its first reading in the Croatian Parliament, considers the work of the public prosecutor and the police during the preliminary procedure in the stages of criminal prosecution. This involves the receipt of the criminal report, and the enquiry and investigation that follow. The paper considers in particular the rights and authorities of the public prosecutor during investigation. It points out the different roles and the new status of the public prosecutor during investigation, but also those of the accused, the injured party and the victim. It also describes the authorities of the judge of investigation, and his or her wide role, not only as a guarantor of personal rights and freedoms, but also in terms of his or her authorities during investigation in relation to the public prosecutor. Indeed, the public prosecutor conducts the investigation, but the judge of investigation is the one who may stop it at any moment if there are legal grounds for so doing; he or she also has the right, following complaints by the accused, to order specific evidence collection procedures or to conduct an evidentiary hearing. The role of the judge of investigation as guarantor is clear and extensive. Finally, the paper also points to the obligations of the public prosecutor in conducting the preliminary procedure in conformity with the law.